

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	2
2. AMAÇ	3
3. YÖNTEM	4
4. KAYYIMA BAKIŞ	5
A. Kayyımın Tarihçesi:	5
B. 2016 Sonrası Kayyımlarda Bilanço:.....	8
C. Kayyımlara İlişkin Venedik Komisyonun Tutumu:	12
D. Kayyımlara İlişkin Avrupa Parlamentosu Tutumu:.....	17
5. SİİRT BELEDİYESİNDE KAYYIMA BAKIŞ	19
6. KAYYIM ATANMASI SONRASI GELİŞEN SÜREÇ	25
7. KAYYIM ATANMASI SONRASI TEPKİLER	28
8. KAYYIM SONRASI BİLANÇO	30
9. YAŞANAN HAK İHLALLERİ	31
1. Yerinden Yönetim İlkesi ve Özerk Mahalli İdare Rejimine Aykırılıklar:.....	31
2. Seçme ve Seçilme Hakkı İhlali:	37
3. Masumiyet Karinesinin İhlali:	40
4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı İhlali:.....	42
10. SONUÇ	44
1. ÖNERİLER	49

1. GİRİŞ

Kayyım kavramı olarak Roma'ya kadar uzanan köklü bir müessesedir. Roma Hukukunda kayyım (curator), vatandaşların menfaatine, onların mal varlığının zarara uğramasını önlemek amacıyla atanmış kişilere denmektedir.¹ Roma'da ilk kayyımlar, zihinsel engelliler ile reşit olan ancak yaşlı küçük olanların işlerini idare etmek için kurulmuş kurumlardır.²

Kayyım kavramının Türkiye Hukuk Sistemi'nde doğrudan bir tanımı yapılmamakla birlikte Medeni Kanun'un 403. maddesinde "Kayyum, belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek için atanır." denilerek bir tanımlama yapılmaya çalışılmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 133. maddesinde ise "Suçun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması halinde; soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkim veya mahkeme, şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabilir." kuralı belirlenmiştir.

Türkiye'de kayyım kavramının en çok kullanıldığı alanlarda bir tanesi de siyasi alandır. Türkiye siyasetinde birçok tartışmaya neden olan kayyım; KHK ile düzenlendiği ilk günden beri gündemde kalmıştır.

1 Eylül 2016 tarihli 674 Sayılı KHK ile 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 45.maddesinde değişiklik yaparak belediyelere kayyım atama yetkisi verilmiştir. Aynı zamanda belediyelerin taşınır mallarına el koyma ve çalışanlarını görevden uzaklaştırma yetkisini de valilik ve kaymakamlıklara vermiştir.

2014 ve 2019 seçimlerinden sonra DBP ve HDP'nin kazandığı belediyelerin çoğuna kayyım atanmıştır. 2024 seçimlerinden bugüne gelinen süreçte DEM Partinin kazandığı 9 Belediyeye kayyım atandı. CHP'nin 2024 seçimlerinde kazandığı Esenyurt Belediyesi ve Ovacık Belediyesine de kayyım atandı.

Siirt Belediye Eş başkanı Sofya Alağaç hakkında "Örgüt üyesi olmak" iddiasıyla yargılandığı davanın 28 Ocak'ta görülen karar duruşmasında 6 yıl 3 ay hapis verildi. Ertesi gün ise (29), İçişleri Bakanlığı kararıyla görevden alınan Sofya Alağaç yerine Siirt Valisi Kemal Kızılkaya kayyım olarak atandı.

Kayyım kararı beraberinde birçok sorunu da gündeme getirdi. Kayyım uygulaması geldiği ilk günden beri siyasi ve hukuki tartışmalara neden olmaktadır. Bu tartışmalara rağmen kayyım varlığını sürdürmektedir.

Kayyım uygulamaları sonrası birçok ilde Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri düzenlendi. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kendisiyle beraber birçok ihlallerini de gündeme getirdi. Kayyım atanmasından sonra birçok ilde kategorik olarak eylem ve etkinlik yasağı konuldu. Buna rağmen birçok yerde eylemler yapıldı. Hem eylem sırasında hem de gözaltı sırasında birçok işkence ve kötü muamele iddiaları gündeme geldi.

2016'den beri gündemdeki yerini koruyan kayyımın Siirt'teki uygulanmasını ve kayyımın arka planını raporda açıklamaya çalıştık. Geldiğimiz notada hala birçok kesim tarafından kayyım uygulaması hayatımızın içindedir. Siirt'e atanan kayyımla beraber kayyımın arka planını da değindiğimiz raporda iddia edilen birçok ihlallerini gündeme getirdik.

¹ <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/628667>

² Güneş Ceylan, (2004), Roma Hukuku'nda Kayyım (Cura) S. 221.

2. AMAÇ

Özgürlük İçin Hukukçular tarafından hazırlanan bu rapor; Siirt'e atanan kayyımınla beraber gelişen olayları konu etmiştir. Siirt Belediyesine atanan kayyım sonrası toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanmak isteyen çok sayıda yurttaş belediye önünde toplanmıştır. 29 Ocak 2025- 1 Mart 2025 arasındaki süreç raporda konu edilmiştir.

Özgürlük İçin Hukukçular Derneği amaçlarından biri ÖHD Tüzüğü madde 2 uyarınca "Yurttaşların; siyasi haklarına yönelik her türlü haksız veya meşru olmayan müdahaleye karşı koyma bilinci oluşturmak ve karşı koymak, insanlar arasında hiçbir ayırım yapmaksızın, insanların kutsallarına, sağlıklı çevreye, doğal ekolojik yaşama ve insanlığa karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmek, bireylerin ve birey gruplarının ulusal veya uluslararası otoriteler nedeniyle karşılaştıkları hukuki sorunlar ve hak ihlalleri ile ilgili, araştırmalar yapmak, ulusal ve uluslararası tüm meşru hak arama yollarını en etkin şekilde kullanma, hayatın her alanında kadın ve erkeğin tam eşitliğine ve insan haklarına dayalı özgürlükçü ve demokratik bir hukuk sisteminin yerleşmesi için çalışmalar yapma, Toplantı ve örgütlenme hakkı, düşünce ve ifade özgürlüğünü engelleyici yasal düzenlemelerin ve uygulamaların ortadan kalkmasına dönük çalışma yapma, kadın-erkek eşitliğini sağlamak üzere eş başkanlık sistemini benimser ve bunun kurumsallaşması için mücadele etme, gözaltı merkezlerinde bulunan kişilerin haklarının korunması ve insan onuruna uygun yaşam koşullarının yaratılması için gerekli hukuki yardımları sunma, Hak ihlaline maruz kalmış veya kalma riski bulunan kişilere, ailelere ve gruplara hukuki yardımda bulunmak, Bu amaçla kamuoyu yaratma" Amaçlarını içerir.

Özgürlük İçin Hukukçular tarafından, kayyım atanması süreciyle 29 Ocak 2025- 1 Mart 2025 tarihler arasındaki süreçte gelen hak ihlallerine karşı insan hakları ihlallerini önlemek, insan hakları ile ilgili gerekli inceleme ve araştırmaları yapmak ve inceleme ve araştırma sonuçlarını yetkili mercilere bildirmek amacıyla bu rapor hazırlanmıştır.

Seçme ve Seçilme Hakkı, İşkence ve Kötü Muamele Yasağı, Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Hakkı ile Masumiyet Karinesi ihlallerinin önlenmesi, temel hak ve hürriyetlere ilişkin ihlallerin tespiti ve ihlallere ilişkin etkili soruşturma yürütülmesi, yetki ve sorumluluğu olan mercilerin ve kurumların bu ihlallerin sonlandırılmasına yönelik harekete geçmelerini sağlamak ve kamuoyu dikkatini bu ihlallere çekmek maksadıyla rapor hazırlanmıştır.

İşbu Rapor ile 29 Ocak 2025- 1 Mart 2025 tarihleri arasında Siirt İli genelinde meydana geldiği iddia edilen Masumiyet Karinesi, İşkence ve Kötü Muamele Yasağı Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Hakkı ve Seçme-Seçilme Haklarının ihlallerini tespiti ve ulusal-uluslararası kamuoyu ile paylaşımı amaçlanmıştır.

3. YÖNTEM

Bu rapor, Siirt'e atanan kayyım ile beraber ortaya çıkan hak ihlallerini tespit eden gözlemleri içermektedir. Gözlem raporu, Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Yönetiminin aldığı karar doğrultusunda; oluşan heyetin 29 Ocak 2025- 1 Mart 2025 tarihleri arasında Siirt'te yerinde yaptığı gözlemlerden oluşmuştur.

Rapor için basın ve sosyal medya taramaları yapılmış; raporla ilgili konular rapora eklenmiştir.

Aynı zamanda Siirt belediyesi için meydana gelen olaylar için gözaltılar olmuştur. Heyet gözaltındakilerle görüşerek durumu rapora eklemiştir.

Raporlama İçin Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Genel Merkezi Yöneticileri ve Üyelerinden heyet oluşturulmuştur.

4. KAYYIMA BAKIŞ

Yerel Yönetimlerin yüzyılda demokrasi tartışması içerisindeki yeri ve önemi sürekli genişlemekteyken bu husus Türkiye’de tam tersi seyretmiştir. Nitekim Anayasa’daki ilgili antidemokratik maddelere ilişkin demokratik adımlar atılması gerekiyorken kayyım uygulamalarıyla anti demokratik adımla atılmaktadır.

Kayyım atamalarının ardından, yerel yönetimlerde birçok usulsüzlük ve hukuksuzluk yaşanmış, bu durum defalarca kamuoyuna yansımış olmasına rağmen, denetim görevleri yerine getirilmemiştir. Kamu kaynaklarının kişisel ihtiyaçlar ve/veya rant uğruna hoyratça kullanılması, ihale süreçlerinde şeffaflığın ve adil rekabetin hiçe sayılması, belediye hizmetlerinin nitelik ve nicelik açısından çoraklaştırılması, bu dönemin en belirgin özellikleri olarak açığa çıkmıştır. Belediyeler, bölgeleri içerisinde halka hizmet sunan kamu idareleri olmaktan çıkarılmış, halkın vergileriyle oluşan bütçe şeffaflıktan uzak bir şekilde harcamalar yapıldığı sayıştay raporlarına yansımıştır.

A. Kayyımın Tarihçesi:

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren var olan merkezi idare ile yerel idare arasındaki problemler bugün bile varlığını korumaktadır. 1927 ile 1952 yılları arasında “Umumi Müfettişlikler”, 1987 ile 2002 yılları arasında OHAL ve “Süper Valilik”, 2016’dan günümüze kadar ise “kayyım” şeklinde hayata geçirilen uygulamalar bugün bile tartışmalıdır.

2016’dan sonra görülen Kürt coğrafyasındaki belediyelere kayyım atama pratiğinin temeli, tek parti dönemi uygulamalarında bulunabilir. Zira tek parti döneminde, 1930-1948 arasında, 109 belediyeye başkanı yerine vali veya kaymakam kayyım olarak atandı. Bu atamaların 90’ı Kürt coğrafyasındaki belediyelere, geri kalan 19’u Türkiye’nin diğer bölgelerine yapıldı.³

Umumî Müfettişlikler Türkiye’de kuruldukları bölgede sivil, asker ve yargı üzerinde kesin otoriteye sahip olan bölgesel valiliklerdir. Doğrudan Türkiye Cumhurbaşkanlığı’na bağlı olan bu müfettişlikler 1927-1952 yılları arasında görev yaptı. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 25 Haziran 1927 tarihinde 1164 sayılı Umumî müfettişlik teşkiline dair kanunu kabul etti. İdareyi daha da merkezileştirmek için Birinci Umum Müfettişlik bölgesi 25 Haziran 1927 günlü ve 1164 sayılı kanunla merkezi Diyarbakır olmak üzere Elâzığ, Urfa, Bitlis, Van, Hakkâri, Siirt ve Mardin illerini kapsayarak kuruldu. 27 Kasım 1927 tarihinde 5858 sayılı kanun tasarisının kararnamesi kabul edildi ve İbrahim Talî Öngören Birinci Umumi Müfettişi oldu. 1933 yılında Ahmet Hilmi Ergeneli Birinci Umumi Müfettişi olarak atandı. 11 Haziran 1935 tarihinde Birinci Umumi Müfettişliğe ataması yapılan Abidin Özmen, Aydın milletvekilliğinden istifa ederek başladığı bu görevi sekiz yıl boyunca, 18 Haziran 1943 tarihine kadar sürdürdü. 1928 yılında Diyarbakır’da işe başlayan Birinci Genel Müfettişliğe sonradan Ağrı Vilayeti de eklendi. 1929 yılında 1509 numaralı kanunla Bitlis Vilayeti yerine Muş Vilayeti kurularak Bitlis kaza halinde Muş’a bağlandı.⁴

³ Köse, Resul, “Tek Parti Döneminde Kayyım Uygulamaları”, s. s. 1521-1522.

⁴ https://tr.wikipedia.org/wiki/Umumi_m%C3%BCfetti%C5%9Flik

Tali Bey (Öngören) Birinci Umumi Müfettişi olmuştur. 11 Haziran 1935 tarihinde Birinci Umumi Müfettişliğe ataması yapılan Abidin Özmen Aydın milletvekilliğinden istifa ederek başladığı bu görevi sekiz yıl boyunca, 18 Haziran 1943 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu süreçte Mardin’inde dahil olduğu iller Diyarbakır merkezli olarak yönetiliyordu.⁵

Bu gelişmelere paralel olarak 1930 yılından 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 94. maddesine “belediye başkanlıklarına vali ya da kaymakamları kayyım olarak atayabilecekleri” maddesi eklendi.⁶ Kanun'un kabulünden çok kısa bir süre birçok belediyeye kayyım ataması yapılmıştı. Kanun maddesinde “görülecek lüzum üzerine” diye muğlak bir ifade kullanılmıştı.⁷

Cumhuriyet dönemi ilk yıllarında kayyım atamalarının öne sürülen çoklu sebeplerinden en öne çıkan ise “bölgede güvenlik ve asayişin en üst düzeyde sağlanmak istenmesiydi.” Cumhuriyet idaresi, bölgedeki asayiş merkezden atadığı kayyımlarla daha iyi sağlayacağını düşündü. 1930’da birçok belediyeye yapılan atamaların 1947-1948 yıllarında bütünüyle ortadan kalkması (Kürt isyanları ve direnişlerinin bittiği dönemler) asayiş ve güvenlik dolayısıyla bu atamaların yapıldığının delilidir. Zira ilk kayyım ataması 1930’da Ağrı İsyanlarının bastırılmasından bir ay sonra, 42 belediyeye tek bir kararnameyle gerçekleşti.⁸

1979’da Hilvan Belediye Başkanı Nadir Temel ve Meclis Üyelerinin görevden alınması, 1999 seçimlerinde Diyarbakır, Lice ve Ağrı Diyadin belediyelerini kazanan belediye başkanlarının yerine mazbatalarının başka partilere verilmesi, 2009’daki KCK operasyonlarında belediye başkanlarının görevden alınıp tutuklanması, 2016’daki darbe girişiminden sonra DBP ve 2019 yerel seçimlerinin ardından HDP belediyelerine yönelik kayyım uygulamasının içinde e siyasi iktidarın, Kürtler üzerinde güç ve yetkisinin sınırlarını ortaya koymaya çalıştığı iddia ediliyor.

Olağanüstü Hâl Bölge Valiliği, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 8 ilde başlayan ve bu illerde terörle mücadele ederek güvenliği sağlamak amacıyla 19 Temmuz 1987 tarihinde göreve başlayan bölge valiliğidir. Bu valiliğin kurulmasıyla birlikte bu illerde olağanüstü hâl uygulanmaya başlandı. Olağanüstü hâl uygulanan iller zamanla değişmekle birlikte 30 Kasım 2002 tarihinde kaldırıldı. Valiliğin merkezi Diyarbakır'da yer almaktaydı.⁹

Olağanüstü hâl süresince 6 vali görev yaptı. Olağanüstü hâl valileri diğer valilerden daha çok yetkiye sahip olduğu için kamuoyunda "Süper vali" olarak da adlandırıldılar. İlk olarak 8 ilde uygulanmaya başlandı: Bingöl, Diyarbakır, Elâzığ, Hakkâri, Mardin, Siirt, Tunceli ve Van. Daha sonra Adıyaman, Bitlis ve Muş mücavir (komşu) il olarak dahil oldu. 1990'da Batman ve Şırnak'ın il olmasıyla bu sayı 13'e yükseldi. Bitlis, 1994'te mücavir il yerine olağanüstü hâl kapsamına alındı. Zamanla terörün azalmasıyla 1996'da ilk olarak Elâzığ, daha sonra Mardin, Muş, Bingöl, Batman, Bitlis, Siirt ve Van kapsam dışına alındı. Olağanüstü hâl her 4 ayda bir olmak üzere 46 kez uzatıldı.¹⁰

2016’da getirilen kayyım uygulamasından sonra bugüne dek HDP, DBP, DEM Partiye ait 154 belediye kayyım atandı. Bu kayyım atamalarında sonra çoğu DBP, HDP ve DEM Parti yöneticileri gözaltına alındı veya tutuklandı.

⁵ https://web.archive.org/web/20141105010723/http://www.e-dusbed.com/Makaleler/1471049208_TU%C4%9EBA%20134-143.pdf

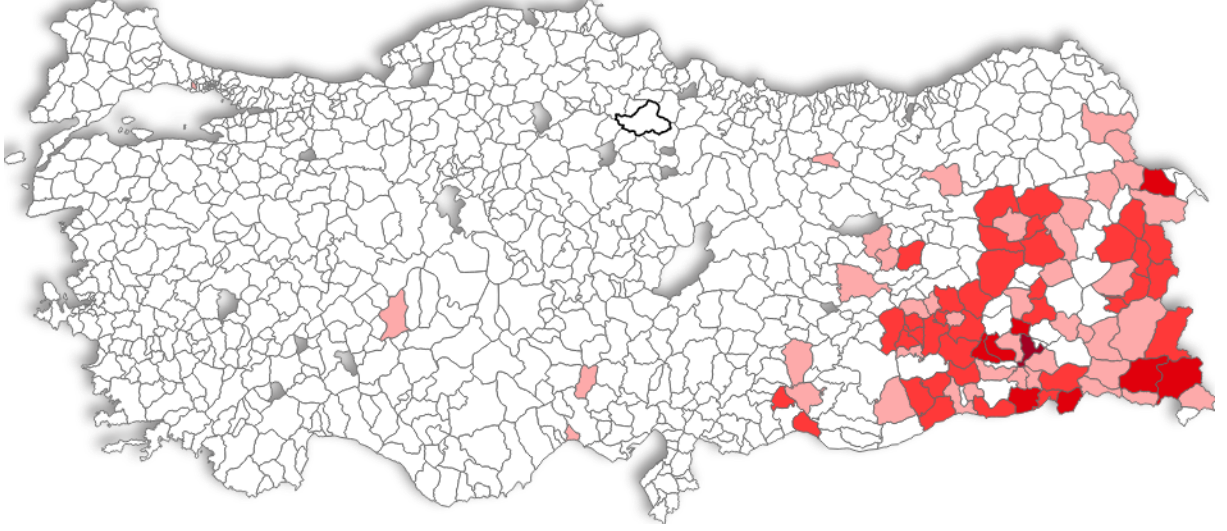
⁶ (T.C. Resmî Gazete, 14 Nisan 1930, Sayı: 1471).

⁷ Köse, Resul, “Tek Parti Döneminde Kayyım Uygulamaları”, s. s. 1521-1522.

⁸ Köse, Resul, “Tek Parti Döneminde Kayyım Uygulamaları”, s. s. 1521-1522, 1525.

⁹ ^ "Güneydoğu'da Yeni Dönem". Milliyet Gazetesi. 20 Temmuz 1987. s. 6.

¹⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Ola%C4%9Fan%C3%BCst%C3%BC_H%C3%A2l_B%C3%B6lge_Valili%C4%9Fi

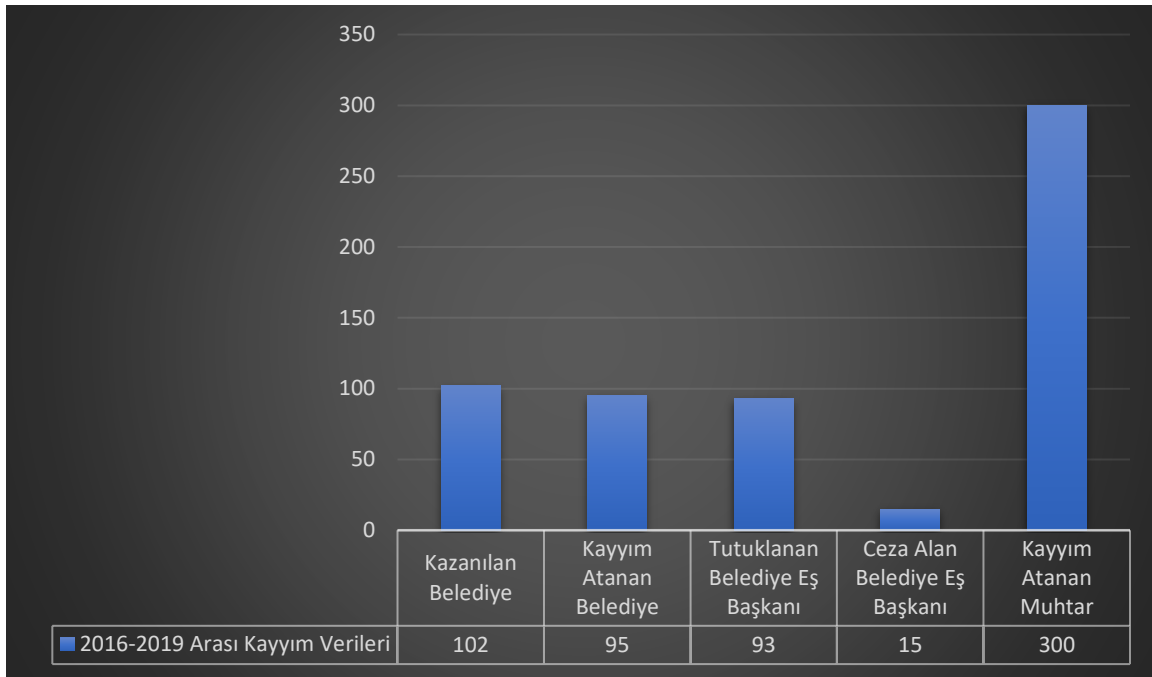
Şekil 1/2016-2024 Yılları Arasında İlçe İlçe Türkiye'de atanan Kayyım Haritası.¹¹

¹¹ <https://medyascope.tv/2024/11/04/kayyum-atanan-belediyeler-infografik/>

B. 2016 Sonrası Kayyımlarda Bilanço:

2016 sonrası gelişen süreçte Demokratik Bölgeler Partisi'nden seçilen Belediye Eş Başkanlarının 95'i görevden uzaklaştırılarak yerlerine kayyım atandı. 31 Mart 2019 seçimleriyle devam eden kayyım atamaları sonucunda, Halkların Demokratik Partisi tarafından kazanılan 65 belediyeden 49'üne kayyım atandı. 2016'den beri DBP Belediyelerine 95, HDP Belediyelerine 49, DEM Parti Belediyelerine 10, AKP ve CHP Belediyelerine 2, MHP Belediyelerine 1'er kez kayyım atandı.

5 Temmuz 2016'dan sonra görevden alınan belediye başkanlarının yüzde 70'i tutuklandı.¹² 2016 ve 2019 yıllarında yapılan kayyım atamaları sonucunda belediyelerde 9 bin 237 memur ve sözleşmeli personel işten çıkarıldı. Binlerce işçi işsiz bırakıldı.¹³

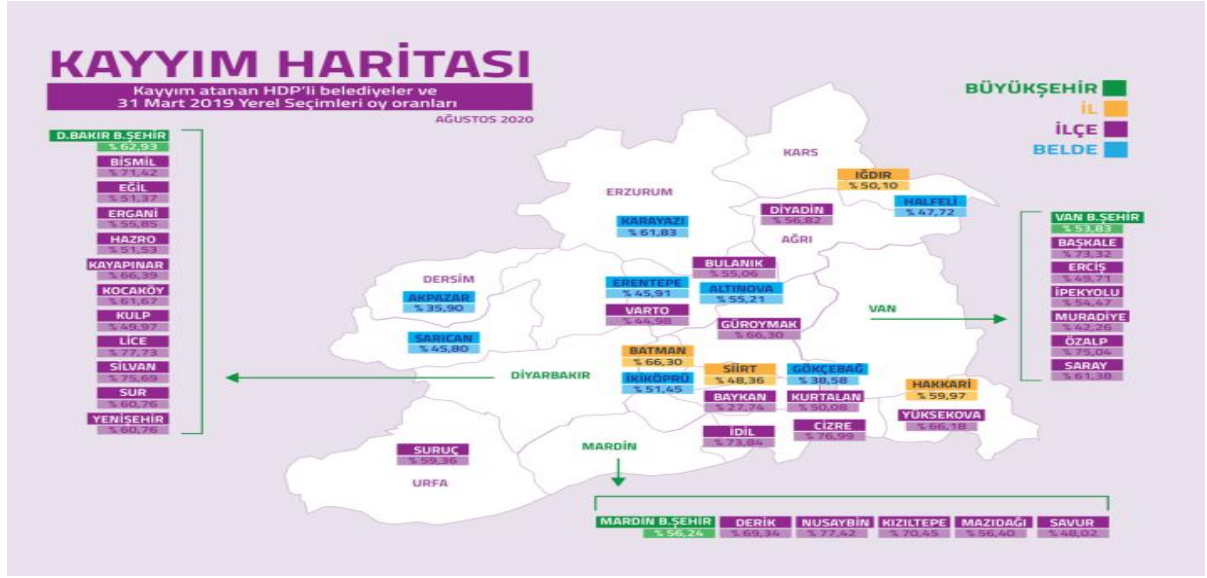

Şekil 2/ 2016-2019 Arasında Atanan DBP Belediyelerine Atanan Kayyımlar Sonrası Oluşan Durumu Gösterir Tablo.¹⁴

¹² <https://medyascope.tv/2024/11/04/kayyum-atanan-belediyeler-infografik/>

¹³ <https://enternasyonaldayanisma.org/2024/11/05/demokrasi-gerilerken-kayyimlarin-bilancosu/>

¹⁴ https://www.hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/31%20Mart_Kayy%C4%B1m_Raporu.pdf

Şekil 3/ 2019 Yerel Seçimleri Sonrasında Kayyım Atanan HDP Belediyelerini Gösterir 2020 Yılına Ait Tablo. (2021 Yılında Kars ve Karaçoban Belediyesine de Kayyım Atandı.¹⁵)

Şekil 4/ 2019 Yerel Seçimlerinden Sonra HDP Belediyelerinde Kayyım Atandıktan Ortaya Çıkan Durumu Gösteren 2020 Yılına Ait Tablo.¹⁶(2021 Yılından Kars ve Karaçoban Belediyesine de Kayyım Atandı.)

¹⁵

https://static.bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/003/162/original/1_Y%C4%B1ll%C4%B1k_Kayyım_Panorama_-_A%C4%9Fustos_2019_A%C4%9Fustos_2020_.pdf?1597756787

¹⁶ 2020 Tarihli HDP Kayyım Raporundan Alınan Tablo. Link:

https://static.bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/003/162/original/1_Y%C4%B1ll%C4%B1k_Kayyım_Panorama_-_A%C4%9Fustos_2019_A%C4%9Fustos_2020_.pdf?1597756787

11 Eylül 2016'da başlayan Kayyım atamalarına paralel olarak kamuda ve belediyelerde çalışan 15 bine yakın Kürt işçi ve memur, 300'e yakın muhtar ihraç edilmiştir. 93 Belediye Eş Başkanı, yüzlerce Belediye Meclis Üyesi ve İl Genel Meclis Üyesi tutuklanmıştır. Tutuklanan belediye eş başkanlarından 15'ine ceza verilmiştir.¹⁷

2016'dan 2019 yerel seçimlerine kadar Kürt coğrafyasındaki belediyelerin önemli bir kısmı kayyımlar tarafından yönetildi. 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinde AKP, Diyarbakır gibi bazı merkezlerde halihazırda belediyeyi yöneten kayyımları kendi adayı olarak gösterdi. HDP, öncesinde kayyım atanmış olan yerlerin önemli bir kısmında belediyeleri tekrar kazandı. 3 büyükşehir, 5 il, 45 ilçe ve 12 beldede, toplamda 65 merkezde belediyeleri HDP kazandı. Fakat 2020 yılının sonlarına gelindiğinde HDP'nin elinde sadece 3 ilçe ve 2 belde belediyesi kalmıştı.

Kayyım atanan belediyelerin meclisi de feshedildiği için 2019 Mart Seçimlerinde seçilen 807'si HDP'li toplam 1.139 meclis üyesinin üyeliği de feshedildi.¹⁸

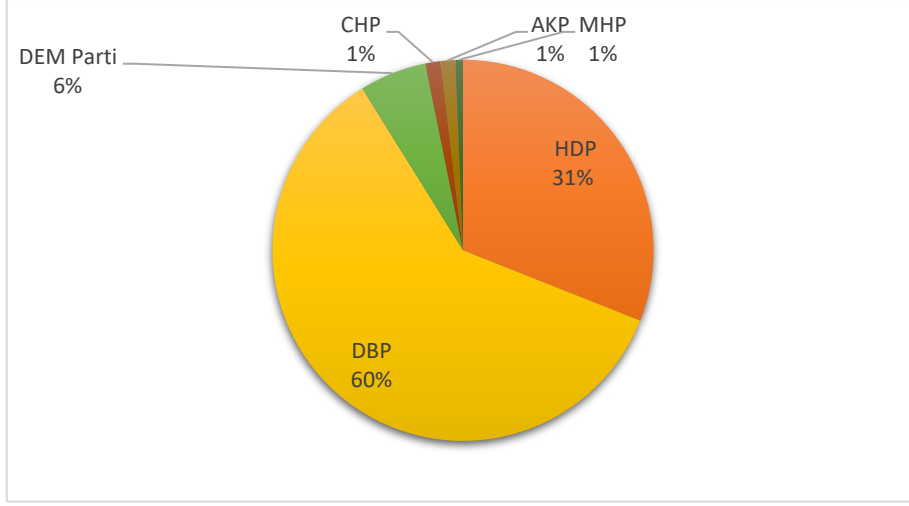
2019 yerel seçimlerinden sonraki kayyımlarda HDP'li 84 belediye eş başkanı gözaltına alındı, 39'u tutuklandı. 19 belediye eş başkanına toplam 140 yılı aşan hapis cezaları verildi. 122 belediye meclis üyesi gözaltına alınırken, 22'si tutuklandı. İl genel meclis üyelerinden 11'i gözaltına alınırken, 4'ü tutuklandı. 88 belediye meclis üyesi, 17 il genel meclis üyesi görevden uzaklaştırıldı.¹⁹

03.06.2024 tarihinde İçişleri Bakanlığı kararı ile 31 Mart 2024 tarihinde yapılan yerel seçimlerin ardından DEM Partinin kazandığı Hakkâri Belediyesine mevcut eş başkanın kovuşturması gerekçe gösterilerek kayyım atandı. Aynı gününü sabahında yapılan gözaltına alınan Mehmet Sıddık Akış tutuklandı. 30 Ekim 2024 tarihinde ise CHP'nin kazandığı Esenyurt Belediyesine kayyım atandı. Esenyurt Başkanı Ahmet Özer, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan 'Örgüt Üyeliği' soruşturması kapsamında tutuklandı. 4 Kasım 2024 tarihinde ise DEM Partinin kazandığı Mardin Büyükşehir Belediyesi, Batman ve Halfeti Belediyelerine mevcut Eş Başkanların soruşturma ve kovuşturmaları gerekçe gösterilerek kayyım atandı. Akdeniz Belediye Başkanı Hoşyar Sarıyıldız, Belediye Başkan Yardımcısı ve Meclis Üyesi Nuriye Arslan, Akdeniz Belediyesi'nin DEM Partili meclis üyeleri Özgür Çağlar, Neslihan Oruç, Yakup Danış ve Hikmet Bakırhan gözaltına alındı. 12 Ocak 2025 günü gözaltına alınan Beş kişi tutuklandı; Bir Belediye Meclis Üyesiye Adli Kontrol Şartıyla Serbest Bırakıldı.

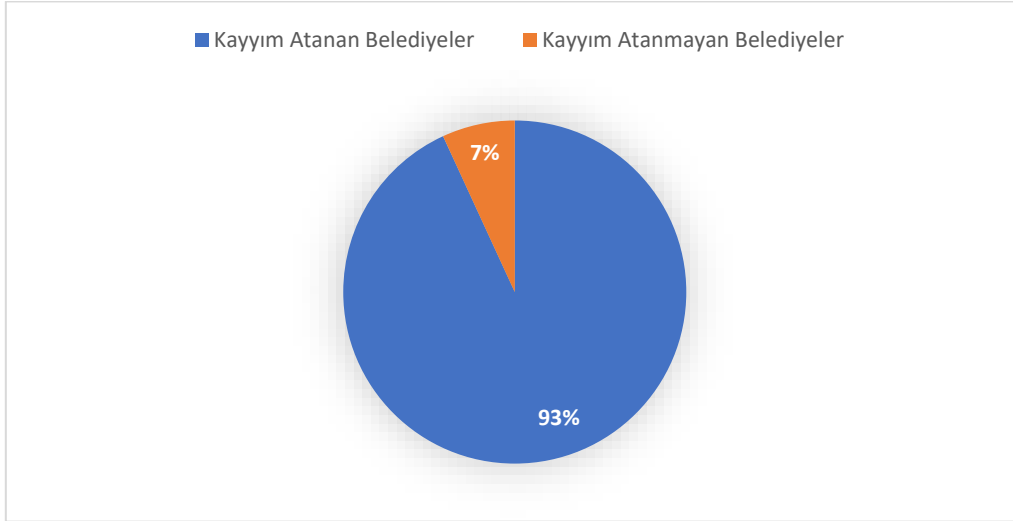
¹⁷ https://www.hdp.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/31%20Mart_Kayy%C4%B1m_Raporu.pdf

¹⁸ <https://www.bbc.com/turkce/articles/cy9851xl7d5o>

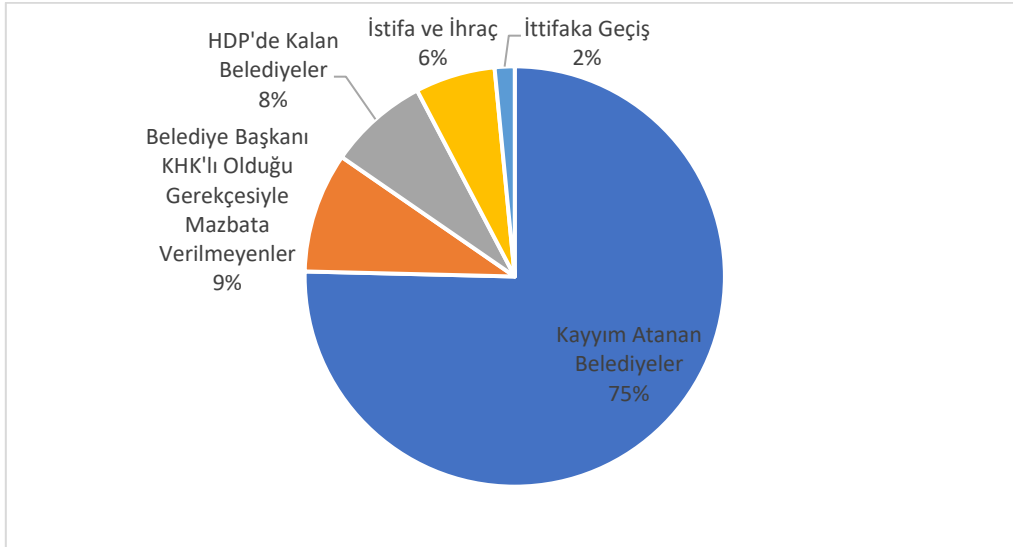
¹⁹ https://kisadalga.net/haber/detay/2016dan-2024e-kayyimlar-ne-yapti-ne-yapmadi_95605

Şekil 5/2016'dan Beri Uygulanan Kayyım Politikasında Kayyım Atanan Belediyelerin Partilere Göre Dağılımını Gösterir Grafik.

Şekil 6/2014 Yerel Seçimlerinde 102 Belediye Kazanan DBP'ye Ait Belediyelerde Son Durumu Gösterir Grafik.

Şekil 7/2019 Yerel Seçimlerinde 65 Belediye Kazanan HDP'ye Ait Belediyelerde Son Durumu Gösterir Grafik.

C. Kayımlara İlişkin Venedik Komisyonun Tutumu:

Venedik Komisyonu, Avrupa'da büyük bir saygınlığa sahip bir hukuk organı olarak 2019 yılından kayyım atamalarıyla ilgili olarak Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Kongresi'nin talebi üzerine rapor hazırlamıştır.²⁰

Venedik Komisyonu'nun, Türkiye'de 31 Mart 2019'da yapılan yerel seçimlerde Güneydoğu'dan seçilen belediye başkanlarının görevden alınması ve yerlerine kayyım atanmasıyla ilgili olarak hazırladığı rapor, Komisyon'un 18 Haziran günü yaptığı toplantıda kabul edildi.

Venedik Komisyonu'nun çalışma usulleri gereğince raporu yazan bağımsız uzmanlar, ABD'li, İspanyol, Lihtenştayn ve İngiliz dört hukukçudan oluşmaktadır Raporu hazırlayan hukukçular, 2020 Şubat ayında Ankara'ya yaptıkları ziyarette Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu ile siyasal partilerin temsilcileriyle görüştüler. Rapor, bu görüşmelerin sonucunda hazırlandı. Rapor, iki konuyu özelinde değerlendirmeleri mevcut.

Bunlardan **birincisi**, YSK'nın 16 Nisan 2019'da aldığı bir kararla, KHK ile ihraç edilen ve sonradan belediye başkanı seçilen HDP'li 6 belediye başkanının mazbatalarının verilmemesine hükmetmesi ve onların yerine seçimi kaybeden ikinci sıradaki AKP'li adayları belediye başkanı ilan etmesidir.

İkinci konu ise, Diyarbakır, Mardin ve Van'da seçilen HDP'li Büyükşehir Belediye Başkanları'nın görevden alınarak yerlerine Valilerin kayyım olarak atanmasıdır.

Bu iki konuda raporda yer alan görüşler ve varılan sonuçlar şöyledir:

1. **KHK'lı Belediye Başkanları'nın mazbatalarının verilmemesi ve yerlerine ikinci sıradaki AKP'li adayların başkan olması**

a. Yasal dayanak: Türkiye'nin yasalarında, seçim kurullarına ya da YSK'ya, seçilmiş bir kişiye, seçimden sonra ortaya atılan itirazlar nedeniyle mazbata vermeme yetkisi veren bir yasa hükmü yok. 2972 sayılı Mahalli İdareler Seçimi Hakkında Kanunu'nun 22. maddesi en çok oy alan adayın başkanlığa seçileceğini öngörmekte. Bu kuralın istisnası yasada yok. Seçim süreci başlamadan önce adaylara itiraz yasanın 14. Maddesinde düzenlenmiş. Adaylıkların ilanından itibaren iki gün içinde ilçe seçim kuruluna itiraz edilebilir. İl seçim kurulunun verdiği kararlar kesin. 298 sayılı Seçim Kanunu'nun 130. Maddesine göre, adaylığın kesinleşmesinden sonra Türk vatandaşı olmamak gibi bazı istisnalar dışında adaylara itiraz olunamaz. 6 HDP'li belediye başkanının seçilme yeterliliği ile ilgili olarak seçimden önce hiçbir itiraz ileri sürülmemiş ve adaylıkları kesinleşmiştir.

²⁰ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2020\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2020)011-e)

YSK, 11 Nisan 2019 tarihli kararında gerekçe olarak Anayasa'nın YSK'ni yetkilerini belirleyen 79. Maddenin 1. fıkrasını göstermekte. Ancak aynı maddenin 2. fıkrası, YSK'nın görev ve yetkilerinin kanunla düzenleneceğini öngörmekte. Mevcut yasalar, YSK'ya seçilmiş adaya mazbatasını vermemek gibi bir yetki vermiyor.

b. Seçilme yeterliliği: Yerel Yönetimler Yasası'nın Seçim Yasası 11. maddeye yaptığı gönderme nedeniyle, bu maddede yazılı suçlardan mahkûm olmak seçilmeye engel oluşturmakta. Oysa 6 Belediye Başkanı hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı yok.

Bu durumda belediye başkan adaylarının, adaylıkları kesinleşip seçime girdikten sonra, seçildikleri takdirde belediye başkanlığı görevini üstleneceklerine ilişkin meşru beklentileri ve kazanılmış hakları doğdu.

Ayrıca, yasalarda, belediye başkanlığının boşalması durumunda YSK'nın bu görevi ikinci en çok oy alan adaya verebileceğine ilişkin bir hüküm yok. YSK, Yerel Yönetimler Yasası'nın 16. Maddesini kıyas yoluyla bu duruma da uyguladığını ileri sürmekte. Bu madde ölüm ya da istifa durumunda belediye başkanlığının boşalmasıyla ilgilidir. Kıyas, ancak yasada bir boşluk bulunuyorsa ve her iki durum arasında benzerlik varsa uygulanır. Oysa, mazbatanın YSK tarafından verilmemesiyle, ölüm ve istifa durumlarında boşalması arasında benzerlik yok.

2. Diyarbakır, Mardin, Van Belediye Başkanları'nın Görevden Alınması ve Yerlerine Kayyım Atanması

Belediye Yasası'nın 45. Maddesi gereğince boşalan belediye başkanlığı için Belediye Meclisi yeni bir seçim yapar. Venedik Komisyonu, bu hüküm varken neden 674 sayılı KHK'nın 45. maddeye eklenerek kanun hükmü haline getirildiğini sorguluyor. 674 sayılı KHK, İçişleri Bakanlığı'na terör suçları nedeniyle görevinden uzaklaştırılan Belediye Başkanları yerine valileri kayyım olarak atama yetkisi vermektedir.

OHAL döneminde çıkarılan KHK'ların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. Maddesi gereğince, gerekli, geçici ve orantılı olması gerekir. KHK'lar parlamento tarafından onaylanarak kalıcı bir nitelik taşımamalıdır. Oysa, 674 sayılı KHK, yasalaştırılarak kalıcı hale getirilmiş. Bu, Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nın, yerel yönetim hakkının demokratik yollardan oluşturulan makamlar tarafından kullanılmasını öngören 3. Maddenin 2. Fıkrasına ve başka maddelerine aykırıdır.

Seçime girmelerine engel bulunmayan adayların seçimi kazandıktan sonra görevden alınmaları, yasaların öngörülebilirliği ve hukuk devleti bakımından sorun yaratmakta. Ayrıca, seçmenin iradesiyle de çelişmektedir.

Bu durumda Venedik Komisyonu ya üç Büyükşehir Belediye Başkanı'nın görevlerine geri dönmeleri ya da yerlerine Belediye Meclisi tarafından yeni bir başkan seçilmesi gerektiğini belirtmektedir. Venedik Komisyonu aynı zamanda 45. maddeye eklenen 674 sayılı sayılı KHK'nın geri çekilmesini tavsiye etmektedir.

Raporda, "Venedik Komisyonu, Türkiye'nin Güneydoğu bölgesindeki terör tehdidinin farkında. Böyle bir tehdit olağanüstü önlemleri haklı kılabilir. Bu tür önlemler ilgili yasal hükümlere saygı bir şekilde uygulanmalı, kanıtlara dayanmalı ve izlenen amaç ile orantılı olmalıdır...Olağanüstü hâl 2018'de sona erdi ancak kayyım atamalarının sürekli gündeme getirilmesi endişe verici. Bu değişikliklerin gerekliliği, olağanüstü hâl sırasında bile şüpheli görünüyordu. Bu endişe elbette acil durumun sona ermesi ile daha da büyüdü." ifadeleri yer alıyor.

Venedik Komisyonu, 'Yüksek Seçim Kurulunun aldığı kararlar uluslararası norm ve standartlarla tutarsızdır bu yüzden iptal edilmelidir' görüşünü bildirdi.

Venedik Komisyonu, AIHS'nin 15. maddesi uyarınca, insan haklarına yönelik olağanüstü sınırlamalara ancak "durumun gerektirdiği ölçüde" izin verilebileceğini ve 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile alınan tedbirlerin gerekli, geçici ve orantılı olması gerektiğini belirtmiştir.

Ayrıca Komisyon, özellikle belediye başkanlarının boşalan pozisyonlarının doldurulmasına ilişkin yeni kurallar getiren Kanun Hükmünde Kararname'nin, "olağanüstü halin süresi ve amacını aşan" yapısal (genel) önlemler içerdiğini vurgulamıştır. "Olağanüstü halin sona ermesi için çıkarılan kararname kanunlarının Parlamento tarafından sonradan onaylanması, olağanüstü hâl durumu kalıcı kurallar koymak için uygun olmadığından, kararnamelerin yetkilendirdiği tedbirlerin sürekli olarak meşrulaştırılmasına yol açmamalıdır."

Yeni sistemin orantılılığı da sorgulanabilir görünmektedir, çünkü "terör ve terör örgütlerine yardım veya yataklık suçlamalarının ceza mahkumiyetiyle sonuçlanmaması durumunda Kanun Hükmünde Kararname'de yeniden göreve iade öngörülmediği halde, yeni bir belediye başkanı/başkan vekili/meclis üyesinin atanması kesin etkiler doğuruyor gibi görünmektedir." Oysa Türkiye Anayasası'nın 127. maddesi, İçişleri Bakanı'na yalnızca nihai mahkeme kararına kadar geçici tedbir alma yetkisi tanımaktadır.

Komisyon ayrıca yeni rejim kapsamında bir belediye başkanı, bir belediye başkan yardımcısı veya bir meclis üyesinin "teröre ve terör örgütlerine yardım ve yataklık suçlarını işlediği iddiasıyla" görevden uzaklaştırıldığı anda kayyum atanabileceğinin altını çizmiştir.

Venedik Komisyonu'nun kanun hükmünde kararnameleri incelerken belirttiği gibi olağanüstü hâl döneminde ceza davaları çok muğlak ve geniş bir kriterler listesine dayalı olarak açılmıştır. Komisyon, Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamelerine ilişkin Görüşünde, "bir kişinin tutuklanması ('makul şüpheli') ve a fortiori olarak mahkûm edilmesi ('makul şüphelinin ötesinde') için kanıt eşliğinin çok daha yüksek olması gerektiğini" vurgulamıştır.

Kanun Hükmünde Kararname No. 674 kapsamında alınan tedbirlerin, yerel seçilmiş temsilcilere yönelik soruşturma ve kovuşturmalara bağlı olduğu açıkça görülmektedir. Bu tür soruşturma ve kovuşturmanın yürütülme şekli, Kanun Hükmünde Kararname'de öngörülen tedbirlerin hem gerekliliği hem de orantılılığı üzerinde etkili olmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'nin güneydoğusundaki terör faaliyetleriyle ilgili olarak, "terör örgütü propagandası yapmak" suçunun ve bunun yorumunun net olmadığını belirtmiş ve bu hükmün, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğüyle uyumlu olması için her hâlükârda dar bir şekilde yorumlanması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak ulusal yargı mercileri bu hükmü bazı durumlarda geniş bir şekilde yorumlamıştır. Mahkeme, özellikle şiddete teşvik unsurunun bu hakkın meşru bir şekilde sınırlandırılmasında temel bir bileşen olduğunun altını çizmiştir.

Ayrıca Venedik Komisyonu, daha önceki açıklamalarında, yerel seçilmiş bir yetkilinin yetkilerinin askıya alınabileceği koşulların ve dene)m prosedürünün "net ve kesin bir şekilde belirlenmesi ve seçilmiş bir temsilcinin görevden alınmasının yalnızca ciddi ihlaller durumunda uygulanacak istisnai bir tedbir olduğu ilkesine uygun olması gerektiğini" ifade etmiştir.

Venedik Komisyonu, daha önce Türkiye Anayasası'nın 127. maddesine göre yerel yönetim organlarının halk tarafından seçildiğini açıklamış ve devlet otoritelerince yapılan atamaların (Belediye Kanunu'nun 45. maddesinin 1. fıkrasında yapılan değişikliklere bakınız) serbest seçimlerin yerini almasıyla, Kanun Hükmünde Kararname No. 674'ün ilgili yerel topluluklar açısından "yerel yönetimlerin, yerel halkın iradesi ve tercihinin temsilcisi olma niteliğini ve eylemlerinin meşruiyetini" değiştirdiğini belirtmiştir. Yukarıda belirtilen orantısızlık, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın (AYÖŞ) 3. maddesinin 1. fıkrasının ihlaline yol açmıştır. Bu durum, seçilmiş yerel yönetimlerin "kendi sorumlulukları altında ve yerel halkın çıkarları doğrultusunda kamu işlerinin önemli bir kısmını düzenleme ve yönetme hakkını ve yeteneğini" zayıflatmıştır.

Mevcut durumda, yukarıda belirtilen tüm endişeler, 19 Ağustos 2019 tarihli İçişleri Bakanlığı kararlarının dayandığı yasal düzenlemelerle ilgili olduğu için önem taşımaktadır.

Komisyon, alınan münferit kararları ayrıntılı olarak inceleyecek konumda olmamakla birlikte, bu kararların, kabul edilme usulü ve içeriğinin Türk Anayasasında sağlam bir temeli olmadığı ve olağanüstü hal (özellikle AİHS'nin 15. maddesine bakınız) ve yerel özerklikle ilgili uluslararası standartlarla çeliştiği görülen mevzuata dayandırılmasından büyük endişe duymaktadır.

İçişleri Bakanlığı tarafından alınan kararlar, seçilmiş belediye başkanlarının hükümet yetkilileri tarafından değiştirilmesine olanak tanıyan olağanüstü hâl mevzuatına dayanmaktadır. Bu hükümler yerel özyönetimin doğasına zarar vermektedir ve yürürlükten kaldırılmalıdır. Komisyon ayrıca, uzun bir süre için askıya almaların, diğerlerinin yanı sıra, bir terör örgütünün propagandasını yapma suçuyla ilgili olarak son derece geniş yorumlanmış gibi görünen terörle ilgili suç iddialarına dayandırılabilmesinin ciddi bir endişe konusu olduğunu düşünmektedir; bu tür geniş bir yorum, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından defalarca Sözleşme 'ye aykırı olarak değerlendirilmiştir. İddiaların çoğunun seçim adaylıklarının onaylanmasından önce ortaya atıldığı mevcut davalarda, yerel halkın seçimine saygı gösterildiğinden emin olunmalıdır. Bu, ya görevden uzaklaştırılan belediye başkanlarının görevlerine iade edilmesiyle ya da seçilmiş belediye meclisleri tarafından yedek belediye başkanlarının belirlenmesi veya ilgili seçim bölgelerinde seçimlerin tekrarlanması gibi başka yollarla gerçekleştirilebilir.

Venedik Komisyonunun görüşü aşağıdaki önerileri içermektedir:²¹

1) Bir adayın kamu hizmetinden yasaklanması nedeniyle uygun bulunmaması için hakkında ciddi bir suçtan dolayı mahkeme tarafından kesin bir cezai mahkûmiyet kararı olması gerektiği ve aynı zamanda bir kişinin adaylık için uygun olmadığının seçimlerden önce belirlenmesi gerektiğini açıkça belirtin.

2) Diyarbakır, Erzurum, Kars ve Van ilçe belediyelerinde 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde en yüksek oyu alan ancak 11 Nisan 2019 tarihli Yüksek Seçim Kurulu kararı ile belediye başkanlığı mazbatasını verilmeyen 6 belediye başkan adayının seçimi kazandığını kabul edin.

3) İçişleri Bakanlığı'nın 19 Ağustos 2019 tarihli kararı ile askıya alınan üç büyükşehirin yani Diyarbakır, Mardin ve Van'ın belediye başkanlarını görevlerine iade edin veya ilgili belediye meclislerinin yeni bir belediye başkanı seçmesine olanak vermek veya ilgili seçim bölgelerinde tekrar seçim yapmak gibi seçmenlerin iradesine uygun alternatif bir çözümleri uygulayın.

4) İlk kez 674 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlüğe giren ve Kasım 2016'da Meclis tarafından onaylanan Belediye Kanununun 45. maddesinin 1.fıkrasındaki değişiklikleri yürürlükten kaldırın."

Geçici olması gereken 674 sayılı KHK'nın yasalaştırılarak Belediye Kanunu'na eklenmesi, olağanüstü hâl durumlarında alınan önlemlerin geçici, gerekli ve ölçülü olması gerektiği ilkesine aykırıdır. Belediye başkanlarıyla ilgili kesinleşmiş bir yargı kararı yok. Bu işlemle Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nın birçok maddesi ihlal edilmekte. Seçmenin iradesi yok sayılmaktadır. Seçilmiş Belediye Başkanları'nın görevden alınıp yerlerine kayyım atanması, hukuk devletinin bütün bu ilkelerine aykırıdır. Venedik Komisyonu raporu, bunu ortaya koyuyor.

²¹ <https://www.hdp.org.tr/tr/venedik-komisyonundan-hukumete-belediye-baskanlarini-goreve-iade-edin-mazbatalari-verilmeyen-6-adaya-mazbatalarini-verin/14367/>

D. Kayımlara İlişkin Avrupa Parlamentosu Tutumu:

Avrupa Parlamentosu, "Türkiye'de Son Belediye Başkanı Görevden Almaları ve Tutuklamalar" konusunda 13 Şubat 2025 tarihli bir karar (2025/2546(RSP) yayınladı.²² Avrupa Parlamentosu "Demokratik yollarla seçilmiş belediye başkanlarının keyfi olarak görevden alınmasını ve tutuklanmasını ve yerlerine atanmış kayyımların getirilmesi demokratik ilkelere aykırıdır, milyonlarca seçmenin iradesini hiçe saymaktır" olduğunu belirterek görüşlerini açıklamıştır. Ayrıca Belediye Kanunu md. 45/2 ve 46 hükümleriyle ilgili Anayasa'ya aykırılı olduğunu da belirtmiştir.

"Avrupa Parlamentosu, İçtüzüğü'nün 150(5) ve 136(4) maddeleri uyarınca;

- A. Türkiye'den, bir aday ülke olarak, Kopenhag kriterlerinde belirtildiği üzere hukukun üstünlüğü ve temel haklara bağlılık da dâhil olmak üzere tüm alanlarda AB müktesebatına uyum sağlamasının beklendiği; ancak 2018'den bu yana demokrasinin, insan haklarına saygının ve hukukun üstünlüğünün sürekli kötüleşmesi nedeniyle katılım sürecinin durma noktasına geldiğini;
 - B. Birleşmiş Milletler Özel Raportörü ve Venedik Komisyonunun tespitlerine göre, Türkiye'nin seçilmiş yetkililerinin, muhalefet siyasetçilerini ve insan hakları savunucularını hedef almak için sistematik olarak terörle mücadele yasalarını kötüye kullandığını;
 - C. Türkiye'nin, demokratik yollarla seçilmiş belediye başkanlarını belediye meclisi üyelerinden biriyle değiştirmek yerine, merkezi yönetim tarafından atanan kayyımlarla değiştirme uygulamasının, özellikle Kürdî bölgeleri hedef alarak yerel demokrasinin en temel ilkelerine yönelik açık bir saldırı olduğunu;
 - D. 2024 yerel seçimlerinden bu yana İçişleri Bakanlığı'nın, Kürt yanlısı DEM Parti'den sekiz ve ana muhalefet Cumhuriyet Halk Partisi'nden (CHP) iki belediye başkanını görevden alarak yerlerine Ankara tarafından atanan kayyımları getirdiği; bu uygulamanın, 2016 yılında bir OHÂL kararnamesiyle yapılan yasal değişiklikler sayesinde mümkün olduğunu;
 - E. Hakkâri Belediye Başkanı Mehmet Sıddık Akış ve Van Belediye Başkanı Abdullah Zeydan da dahil olmak üzere bazı DEM Partili belediye başkanlarının, belirsiz ve kanıtlanmamış terör suçlamalarıyla tutuklandığı veya mahkûm edildiği; İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun ise çok sayıda hukuki sorunla karşı karşıya olduğu ve siyasi yasak riski taşıdığını dikkate alarak;
1. Demokratik yollarla seçilmiş belediye başkanlarının keyfi olarak görevden alınmasını ve tutuklanmasını ve yerlerine atanmış kayyımların getirilmesini kınar; bu uygulamanın demokratik ilkelere aykırı olduğunu ve milyonlarca seçmenin iradesini hiçe saydığını vurgular;
 2. Tüm seçilmiş belediye başkanlarının, uluslararası hukuki standartlara uygun olarak, mahkemeler tarafından doğrulanmış inandırıcı deliller bulunmadıkça derhal serbest bırakılmasını, aklanmasını ve görevlerine iade edilmesini talep eder;

²² <https://x.com/tolgashirin/status/1891455405445792145>

3. Bu uygulamaların yerel yönetimler üzerindeki etkisinden, özellikle Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgelerde yaratacağı olumsuz sonuçlardan derin endişe duyduğunu belirtir; Kürt barış sürecinin yeniden başlatılmasının gerekliliğini vurgular;
4. Avrupa Konseyi ve Venedik Komisyonunun önerileri doğrultusunda kayyım sisteminin kaldırılması ve yargının bağımsızlığının yeniden tesis edilmesi için yargı reformları yapılmasını talep eder;
5. Türkiye'ye, politikalarını İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) ile uyumlu hâle getirmesi ve özellikle siyasi mahpusluk içeren davalarda, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin (İHAS) 46. maddesi uyarınca İHAM kararlarını tam olarak uygulaması çağrısında bulunur;
6. Türkiye'ye sağlanan IPA III ve NDICI fonlarının hukukun üstünlüğüne ve temel haklara saygı şartına bağlı olduğunu hatırlatır ve sivil topluma yeterli mali desteğin sağlanmasının önemini vurgular;
7. AB'nin Türkiye'de demokrasiyi, insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü destekleme taahhüdünü teyit eder; AB'nin durumu yakından izlemesini ve gerekli diplomatik önlemleri almasını talep eder; AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi'ne, kayyım atayan ve atamaya yetkili olan Türk yetkililere karşı AB Küresel İnsan Hakları Yaptırım Rejimi kapsamında kısıtlayıcı tedbirlerin uygulanmasını değerlendirme çağrısında bulunur;
8. Bu kararı, Konsey, Komisyon, AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi, Avrupa Konseyi ve Türkiye makamlarına iletmesi için Parlamento Başkanı'na talimat verir."

5. SİİRT BELEDİYESİNDE KAYYIMA BAKIŞ

Siirt Belediyesin 29 Ocak 2025 tarihinde atanan kayyım ile beraber 3. kez kayyım atanmıştır. Siirt Belediyesi cumhuriyet tarihi boyunca merkeziyetçilikten nasibini almıştır.

Umumi Müfettişliklerin ilki 1927 yılında kurulmuştur. Siirt'e 1927 yılında kurulan Umumi Müfettişler eliyle yönetilmiştir.

Hükûmet lüzum görmesi halinde 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 94. maddesine göre belediye başkanlıklarına vali ya da kaymakamları kayyım olarak atama yetkisi vardı.²³ 20.02.1932'de 12288 sayılı Kararname ile Siirt belediyesine kayyım atanmıştır. Siirt Belediyesi 1932'de 1940 yılına kadar kayyım ile yönetilmiştir.²⁴

1999'da yapılan yerel seçimlerde Siirt Belediyesini HADEP adayı, Selim Özalp kazanmıştır. 20 Şubat 2000'de Siirt Belediye Başkanı Selim Özalp, tutuklandı. Aynı tarihte Belediye binaları jandarma ve polis tarafından arandı. tutuklamaları protesto edenlerden çok sayıda insan gözaltına alındı. Selim Özalp daha sonra tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edildi. Bu süreçte belediye başkanvekilleri tarafında yönetildi.

2014 yerel seçimlerinde BDP'li Eş Başkan Adayları Belkıs Beştaş Epözdemir ve Tuncer Bakırhan, Siirt belediyesi seçimlerini 49.53% oyla kazandı.

Siirt'e ilk olarak 16 Kasım 2016 tarihinde o dönem belediye eş başkanı olan DEM Parti Eş Genel Başkanı Tuncer Bakırhan'ın tutuklanmasıyla kayyım atandı. Siirt Vali Yardımcısı Ceyhun Dilşad Taşkın, kayyım olarak atandı.

Siirt kayyımının, borçsuz devraldığı belediyeyi aynı zamanda 115 milyon 622 bin 296 TL'lik bir borç yükü altına soktuğu iddia edildi. Berfin Kadın Danışma Merkezi Müdürü Pervin Akyürek, kayyım atandıktan sonra ihraç edildi. Kültür Müdürlüğüne bağlanan merkezin adı da "Kadın Merkezi" olarak değiştirildi. Kayyım atanmasının ardından, belediye binasına girmek isteyen yurttaşlar X-Ray cihazından geçtikten sonra üst aramasına tabi tutulurken, personelin çalıştığı birimlerden başkanlık katına ve diğer alt birimlere geçiş, kapılara beton duvarlar örülerek kapatıldı. Celadet Alî Bedirhan Kütüphanesi'nin Kürtçe tabelası ve merkezdeki Kürtçe kitaplar kaldırıldı.²⁵

Halkların Demokratik Partisi'nin Siirt Belediye Eş başkanı Berivan Helen Işık ve Peymandara Turhan, 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde yüzde 48,36 oy ile eş başkanlığı kazandı. Belediyeye 15 Mayıs 2020'de Siirt Valisi Ali Fuat Atik kayyım olarak atandı. Atik, ilk iş olarak AKP'li Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ile İçişleri Bakanı Süleyman Soylu 'nun fotoğraflarını makam odasına asmakla işe başladı. Kayyım sonrasında da 10 işçiyi işten çıkardı. Atik, 30 Mayıs 2020'de belediyeye ait olan Güres Caddesi üzerindeki Celadet Alî Bedirhan Kütüphanesi'ni yıktırdı. 29 Ocak 2023'te Siirt Belediyesi'nde daha önce 54 işçiyi gerekçe göstermeden işten çıkarmakla gündeme gelen Siirt İl Özel İdaresi Genel Sekreteri Hıfzullah Canpolat, yeniden kayyım yardımcılığı görevine getirildi.²⁶

²³ (T.C. Resmî Gazete, 14 Nisan 1930, Sayı: 1471).

²⁴ Tek Parti Döneminde Kayyım Uygulamaları, Köse Resul

²⁵

<https://www.mezopotamyajansi42.com/search/content/view/265809?page=18?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

²⁶

<https://www.mezopotamyajansi42.com/search/content/view/265809?page=18?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

25 Temmuz 2020'de Bahçelievler Mahallesi'nde bulunan taziye evini Ülkü Ocakları'na tahsis edildiği iddia edildi. 10 Haziran 2020'de kayyım Atik yerine atanan yeni Vali Osman Bektaşoğlu da hiçbir duyuru yapmaksızın, 6 kişiyi işe aldığı iddia edildi. 22 Haziran 2021'de ise, belediyenin Temizlik İşleri Müdürlüğü görevini yürüten Fırat Toprak'ı aynı zamanda Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nün başına getirdiği iddia edildi. Kayyım Hacıbektaşoğlu, AKP Siirt Kadın Kolları Başkanlığı görevine getirilen Ayşe Ekinci'nin kardeşi Ahmet Ekinci'yi belediyenin İmar Müdürü yaptığı iddia edildi.²⁷

28 Aralık 2022'de ise Hacıbektaşoğlu, belediyeye ait 18 taşınmazı satışa çıkardığı iddia edildi. Kayyımın DEM Partili belediyeye bıraktığı borç ise 456 milyon 853 bin 781,39 TL oldu. İller Bankası'na 208 milyon 481 bin 920,11 TL, Hazine Müsteşarlığı'na 87 milyon 18 bin 223,75 TL, Devlet Su İşleri'ne 29 milyon 53 bin 585,35 TL, SSK-Vergi Dairesi'ne 47 milyon 316 bin 667,63 TL, firmalara ise 84 milyon 983 bin 384,55 TL borçla belediye devir alındığı iddia edildi.²⁸

31 Mart 2024 Yerel Seçimlerinde Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM Parti) 9 bin 372 oy farkıyla belediyeyi kayyımdan aldı. DEM Parti eş başkan adayı Sofya Alağaç 37 bin 216 oy alırken, AKP adayı Ekrem Olğaç 27 bin 844 oy aldı.

Seçimlerden sonra belediyenin toplam borcunun 456 milyon 853 bin 781,39 TL olduğu belirtildi.

Siirt Valiliği tarafından, borçlarla ilgili açıklama yapılmıştır. Yapılan Açıklamayla Belediyenin Borç durumuyla ilgili Tablo Paylaşmıştır.²⁹

²⁷

<https://www.mezopotamyaajansi42.com/search/content/view/265809?page=18?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

²⁸

<https://www.mezopotamyaajansi42.com/search/content/view/265809?page=18?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

²⁹ <http://siirt.gov.tr/siirt-belediyesi-borc-aciklamasina-iliskin-basin-aciklamasi>

SİİRT BELEDİYESİ GÜNCEL BORÇ DURUMU		
31.03.2024 TARİHİ İTİBARI İLE		
KAYYUMDAN DEVREDEN BORÇ		
İLLER BANKASI	(KREDİ BORCU)	208.481.920,11 TL
HAZİNE MÜŞTEŞARLIĞI	(2.495.861,86 EURO 29.03.2024 TARİHLİ KUR)	87.018.223,75 TL
D.S.İ.		29.053.585,35 TL
SSK - VERGİ DAİRESİ		47.316.667,63 TL
FİRMA BORÇLARI	(ESNAFLARA ÖDENMEYEN HAKEDİŞLER)	84.983.384,55 TL
TOPLAM BORÇ		
456.853.781,39 TL		
OLARAK TESPİT EDİLMİŞTİR.		

Şekil 8/ 31.03.2024 Tarihi İtibariyle Siirt Belediyesini Borç Durumunu Gösterir Tablo

SİİRT BELEDİYESİ 10/04/2019 TARİHLİ BORÇ DURUMU			
SIRA NO	BORÇ TÜRÜ	KAYYUM ÖNCESİ	KAYYUM SONRASI
1	SOSYAL GÜVENLİK KURUMU	42.678.680,21	23.502.167,91
2	MALİYE	14.725.903,08	6.704.042,08
3	EMEKLİ SANDIĞI	6.143.193,84	5.779.184,42
4	DEDAŞ	9.439.020,80	4.620.783,92
5	İLBANK	1.484.043,25	23.757.361,46
6	İLBANK FAİZİ	0,00	12.348.847,68
7	BELEDİYE İŞ SENDİKASI	1.233.803,68	0,00
8	DİCLE KALKINMA AJANSI	655.560,58	0,00
9	DİĞER EMANETLER	1.318.881,78	845.141,53
10	GEÇİCİ TEMİNATLAR	591.602,76	0,00
11	FİRMA BORÇLARI	0,00	3.731.695,00
12	KAMULAŞTIRMA	0,00	1.800.000,00
13	AVRUPA BİRLİĞİ YATIRIM BORCU (6,508,600 EURO*6,55 TL)	42.631.331,60	34.867.557,99
14		120.902.021,58	117.956.781,99
15	BANKA MEVCUDU	0,00	8.000.000,00
	KALAN TOPLAM BORÇ	120.902.021,58	109.956.781,99
1	ÖZ KAYNAKLARDAN YAPILAN YATIRIMLAR	28.000.000,00	69.140.000,00
2	DİĞER KAMU KURUM VE KURULUŞLARINDAN ALINAN DESTEKLER	0,00	45.860.000,00
	TOPLAM YATIRIM MİKTARI	28.000.000,00	115.000.000,00

GÖNÜL BELEDİYESİCİLİĞİ İLE ÇIKTIĞIMIZ YOLDA VATANDAŞIMIZA HİZMET ETTİK, BORÇ ÖDEMENİN YANINDA YAŞANILABİLİR BİR SİİRT İÇİN YATIRIMLAR YAPTIK.

Şekil 9/ Siirt Valiliği Tarafından Borç Durumu İçin Paylaşılan Tablo.

Siirt Belediye Eş başkanı Sofya Alağaş hakkında “Örgüt üyesi olmak” iddiasıyla yargılandığı davanın 28 Ocak’ta görülen karar duruşmasında 6 yıl 3 ay hapis verildi. Ertesi gün ise (29), İçişleri Bakanlığı kararıyla görevden alınan Sofya Alağaş yerine Siirt Valisi Kemal Kızılkaya kayyım olarak atandı.

**SIIRT BELEDİYE BAŞKANININ İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA
GÖREVDEN UZAKLAŞTIRILMASINA DAİR BASIN AÇIKLAMASI**

Siirt Belediye Başkanı **Sofya ALAĞAŞ**’ın,

Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 2023/113 Esas ve 2025/23 karar sayılı dosyasında **"PKK/KCK Silahlı Terör Örgütüne Üye Olmak"** suçundan **6 yıl 3 ay hapis cezası** alması nedeniyle;

Sofya ALAĞAŞ Anayasa’nın 127’inci maddesi ile 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 47’inci maddesi gereğince **geçici bir tedbir olarak** İçişleri Bakanlığı’nca görevden uzaklaştırılmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanununun 45 ve 46’ıncı maddeleri uyarınca **Siirt Valisi Dr. Kemal KIZILKAYA** Belediye Başkan Vekili olarak görevlendirilmiştir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur. 29.01.2025

Şekil 10/ 29.01.2025 Tarihli İç İşleri Bakanlığı Kayyım Kararı

Kayyım olarak göreve getirilen Kızılkaya’nın ilk icraatı belediyeye Türk bayrağı asmak, odasına da AKP’li Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın fotoğrafını asmak oldu. Sabahın erken saatlerinde koruma ile belediyeye gelen Kızılkaya’nın başkanlık odasında verdiği fotoğrafta da “isimliğini” önceden hazırladığı ortaya çıktı. Kızılkaya’nın bir diğer icraatı da belediyenin resmi sitesinden Eş başkanlar Sofya Alağaş ve Mehmet Kaysi’nin isimlerini kaldırmak oldu.

Siirt Belediyesi kayyımı Kemal Kızılkaya, DEM Partili yönetimin toplu taşıma ihtiyacı için Kurtalan Belediyesi’ne verdiği otobüsleri geri aldığı iddia edildi.³⁰

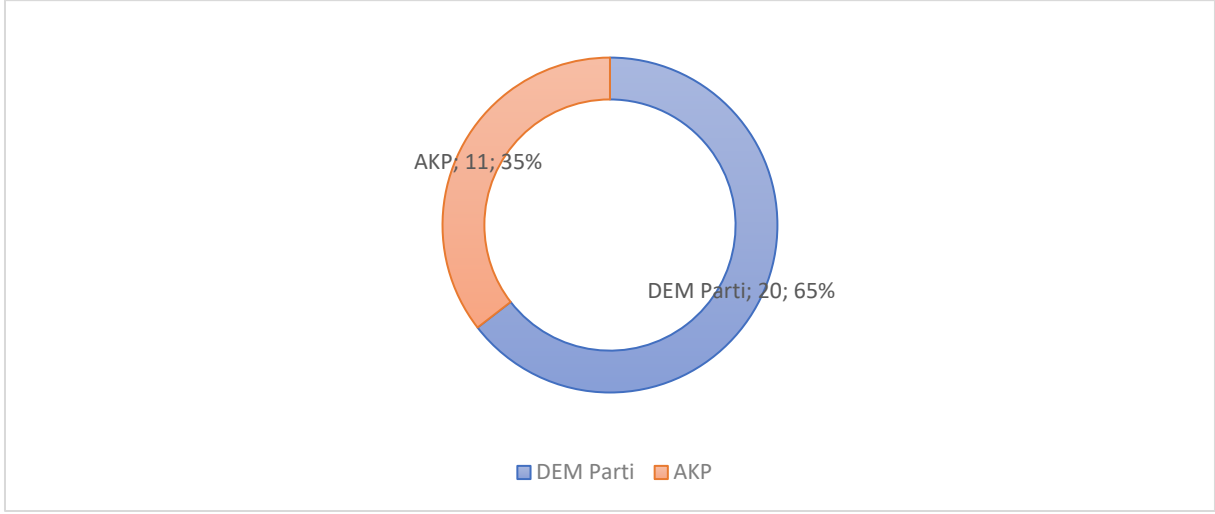
Siirt Belediyesi kayyımı Kemal Kızılkaya, valilikteki yardımcısını belediyede 2 görevin başına getirdiği iddia edildi. Yeni görevlendirmelerle birlikte Siirt Vali yardımcısı Ömer Faruk Gökçe ile Birkan Tatlısöz’e, 2’si belediyeden biri Siirt Valiliğinden olmak üzere 3 maaş almanın yolu açıldığı da iddia edildi. Siirt Belediyesi Turizm Gayrimenkul Enerji Üretim Sanayi ve Ticaret A. Ş’ye Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığı görevine getirilen Abdulmecit İlhan ile Siirt Belediyesi Personel Anonim Şirketi’ne Yönetim Kurulu Başkan Yardımcılığı görevine

30

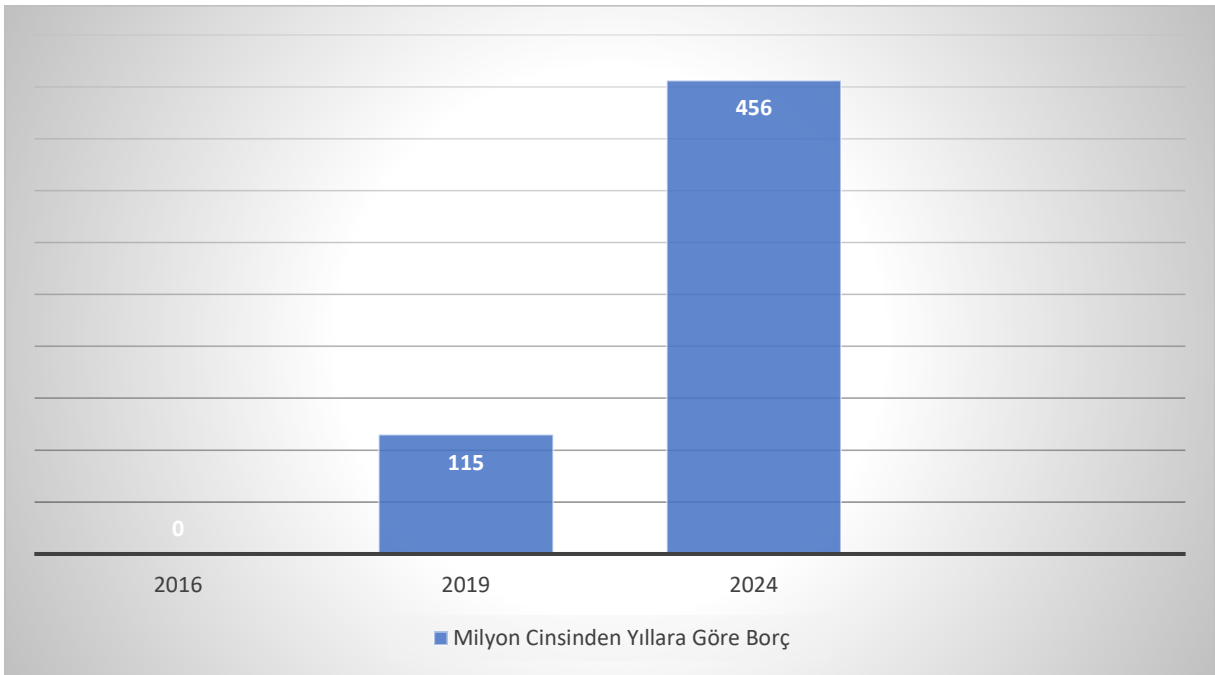
<https://www.mezopotamyaajansi42.com/search/content/view/265958?page=17?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

getirilen Eruh Kaymakamı İbrahim Engin Şenay'ın da 2 maaş almasının yolunu açıldığı iddia edildi.³¹

Siirt kayyımının 35 işçiyi hukuksuz bir şekilde işten çıkardığı iddia edildi.³²

Şekil 11/ 31 Mart 2024 Seçimleri Sonucunda Siirt Belediyesinde Encümen Dağılımını Gösteren Tablo.

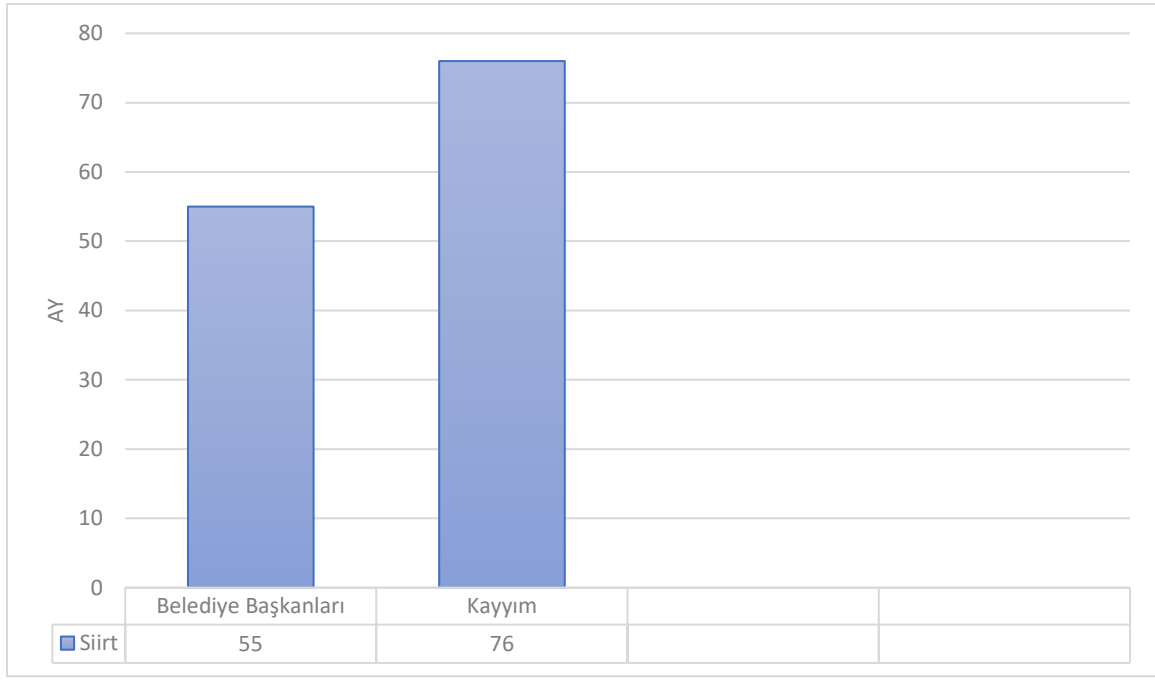
Şekil 12/ Siirt Belediyesinin Dönemlere Göre Borcunu Milyon Cinsinden Gösteren Grafik.

31

<https://www.mezopotamyaajansi42.com/search/content/view/266486?page=14?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

32

<https://www.mezopotamyaajansi42.com/search/content/view/266629?page=13?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

Şekil 13/31 Mart 2014 Tarihinden Beri Siirt Belediyesinin Kimler Tarafından Yönetildiğini Gösterir Grafik.

6. KAYYIM ATANMASI SONRASI GELİŞEN SÜREÇ

DEM Partili Siirt Belediye Başkanı Sofya Alağaç'a "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçundan 6 yıl 3 ay hapis verilmesinin ardından İçişleri Bakanlığı Vali Kemal Kızılkaya kayyım olarak atandı.

Kararın ardından sabah saat 06.00'da belediyeyi ablukaya alan polis, belediye binasına girerek, kararı burada bulunan Siirt Belediyesi Eş başkanları Sofya Alağaç ile Mehmet Kayısı'ye okumak istedi. Ancak eş başkanlar ile kayyım haberini aldıktan sonra belediye gelen yurttaşlar, alkış ve "kayyım gasptr" sloganı atarak, kararın okunmasını engelledi.³³

Siirt Valiliği, 29 Ocak 2025 tarihinde yaptığı açıklamayla il genelinde 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu hükümlerine göre düzenlenecek gösteri yürüyüşü, açık hava toplantıları ve kapalı yer toplantıları, basın açıklaması, oturma eylemi ve anket yapılması, çadır ve stant kurulması/açılması, imza kampanyası düzenlenmesi, bildiri, broşür ve el ilanı dağıtılması ve her türlü protesto eylemi şeklindeki faaliyetler ile bu eylem ve etkinliklere katılabileceği değerlendirilen kişilerin il sınırlarına giriş ve çıkışlarının 29 Ocak 2025 ile 7 Şubat 2025 tarihleri arasında 10 gün süreyle yasaklandığını duyurdu.³⁴

29 Ocak 2025 tarihinde Siirt Merkez İlçe Eş başkanı Şernas Çelepkolu, Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) Siirt İl Örgütü Yöneticisi Muhammed Polat, belediye çalışanı Ferhat Toprak, Veysel Örenç, Yusuf Mercan ile Mehmet Nezir Kaplan gözaltına alındı. Kayyım protestolarında "eylem yapacaklar" iddiasıyla ifadeleri alınan 6 kişi, Siirt Adliyesi'ne sevk edildi. Gözaltına alınan 6 kişi, savcılık ifadeleri ardından serbest bırakıldı.

3 Şubat 2025 Tarihinde Kayyım atanmış Siirt Belediyesi'nin görevden alınan eş başkanları ve meclis üyeleri, "kayyım" gündemiyle Şubat Ayı Meclis Toplantısı'nı, belediye binası önünde gerçekleştirdi.³⁵

³³

<https://www.mezopotamyaajansi42.com/search/content/view/265784?page=19?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

³⁴ <http://www.siirt.gov.tr/yasaklama-kararina-iliskin-basin-duyurusu>

³⁵

<https://www.mezopotamyaajansi42.com/search/content/view/266295?page=15?page=1&key=0e21c5535804bb6a5eba7cdfcc4ff8d1>

Şekil 14/ 3 Şubat 2025 Tarihli Siirt Belediyesi Meclis Toplantısı

Çeşitli Günlerde esnaf ziyarete, kitlesel yürüyüş ve basın açıklamaları yapıldı.

Yaklaşık 10 gün kayyım karşı belediye önünde nöbet tutuldu.

Şekil 15/ 4 Şubat 2025 Tarihli Basın Açıklaması

Şekil 16/1 Şubat 2025 Tarihinde Akşam Saatlerinde de Devam Eden Protestoları Gösterir Fotoğraf.

7. KAYYIM ATANMASI SONRASI TEPKILER

İçişleri Bakanlığı kararı ile DEM Parti yönetimindeki Siirt Belediyesi'ne kayyum atanması ulusal ve uluslararası alanda ses getirdi.

Siirt Valiliği il genelinde açık ve kapalı yer toplantıları, yürüyüş, basın açıklaması, oturma eylemi gibi etkinliklerin 10 gün süreyle yasaklandığını duyurdu.

Siirt Barosu, sosyal medya hesabından şu paylaşımı yaptı: "Önceki uygulamaların bir devamı niteliğindeki bu süreç, masumiyet karinesinin ihlal edildiği, hukuk ve demokrasi ilkelerinin yok sayıldığı ve halkın iradesine doğrudan müdahale eden bir dizi hukuksuz işlemin yeni bir örneğidir. İktidarın aldığı bu keyfi kararlar, Kürt halkını ve onun siyasi iradesini yok saymaktadır. Siirt Belediye Eş başkanının görevden alınarak yerine kayyım atanması, halkın iradesine açık bir müdahaledir. Belediye Kanunu'nun 45. ve 46. maddeleri gerekçe gösterilerek yapılan bu işlem, Anayasanın 67. maddesi ile güvence altına alınan seçme ve seçilme hakkını açıkça ihlal etmektedir. Uzun süredir devam eden kayyım politikası, özellikle Kürt seçmenin iradesi söz konusu olduğunda, hukukun geri plana itildiğini ve masumiyet karinesinin göz ardı edildiğini göstermektedir. Seçmen iradesini yok sayan bu uygulama, demokratik katılım hakkını ihlal eden ve hukuk devleti ilkelerine zarar veren bir anlayışın ürünüdür. Siirt Barosu olarak, halkın iradesini yok sayan bu hukuksuz kayyım kararından derhal vazgeçilmesini, Siirt Belediye Eş Başkanı Sofya Alağaç'ın görevine iade edilmesini talep ediyoruz. Yetkilileri, seçme ve seçilme hakkına, demokratik değerlere ve hukukun üstünlüğüne saygı göstermeye davet ediyoruz." Dedi.³⁶

DBP "28 Ocak'ta, hukuksuz bir şekilde, asılsız ve dayanaksız suçlamalarla Siirt Belediye Eş Başkanımız Sofya Alağaç'a ceza verildi. Bugün ise belediyeye kayyım atandı. Halkın iradesini yok sayarak onu gasp eden bu anlayış kaybedecek! Siirt halkı, 31 Mart 2024 seçimlerinde bin bir türlü hileye rağmen belediyeyi kayyım işgalinden kurtarmış ve iradesini ortaya koymuştur. Ancak her defasında aynı yöntemlerle halkın iradesini gasp eden kayyımları da onları atayanları da tanımıyoruz! Siirt Belediyesi Eş Başkanları Sofya Alağaç ve Mehmet Kaysi, Siirt halkının iradesidir. İrademize ve emeğimize sahip çıkacağız" ifadelerini kullandı." Dedi.³⁷

Halkların Demokratik Kongresi (HDK) Eş sözcüsü Ali Kenanoğlu, "Siirt halkının iradesi bir kez daha yok sayıldı! Halkın oylarıyla seçilmiş Siirt Belediye Eş Başkanı Sofya Alağaç'a verilen 6 yıl 3 aylık cezanın ardından, bu sabah Siirt Belediyesi'ne kayyım atandı. Seçmen iradesi, hukuk dışı kararlarla gasp edildi. Kürt halkının, muhaliflerin ve demokratik siyasetin sistematik olarak hedef alındığı bu kayyım politikası, hukukun üstünlüğüne değil, siyasi vesayete dayanıyor! Halka rağmen, halkı yönetebileceğini sananlar bilsin ki: Kayyımlar, halkın iradesini teslim alamaz" paylaşımını yaptı.³⁸

Ezilenlerin Sosyalist Partisi (ESP) Eş Genel Başkanı Murat Çepni, X hesabında şu paylaşımında bulundu: "Siirt Belediyesi gasp edildi. Önce ceza uydur sonra kayyum! Siirt Belediye Eş Başkanımız Sofya Alağaç'a verilen 6 yıl 3 aylık cezanın ardından bugün de sabahın erken saatlerinde Siirt Belediyemiz iktidar tarafından gasp edildi ve kayyım atandı. Böylece 31 Mart seçimlerinden bugüne halkın oylarıyla seçilen Hakkâri, Mardin, Batman, Dersim, Halfeti, Akdeniz, Bahçesaray ve en son Siirt olmak üzere 8 belediyemiz gasp edilmiş oldu."³⁹

³⁶ <https://x.com/SiirtBarosu/status/1884498188935037008>

³⁷ https://x.com/DBP_GenelMerkez/status/1884497380474495346

³⁸ <https://www.evrensel.net/haber/541281/siirt-belediyesine-kayyim-atanmasina-tepki-yagdi>

³⁹ <https://www.evrensel.net/haber/541281/siirt-belediyesine-kayyim-atanmasina-tepki-yagdi>

Karara tepki gösteren CHP Diyarbakır Milletvekili Sezgin Tanrıkulu da karara şöyle tepki gösterdi: "Siirt'e de kayyum atandı. Bir kez daha ifade ediyorum; kayyum düzenlemesi, serbest seçim hakkına, hukuk devleti ilkelerine, demokratik temsile ve mevcut Anayasaya aykırıdır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ve iktidarının; hukuka, Anayasaya aykırı bu düzenlemenin arkasına sığınarak 8 yıldır halkın iradesini gasp etmesi toplumsal barışa yaklaşımının da açık göstergesidir. Dün karar verildi, gerekçesi yazılmadı, istinaftan ve Yargıtay'dan geçmedi; yani kesinleşmedi. Bu yönüyle mevcut düzenlemeye aykırıdır. Şu açık; Adalet ve Kalkınma Partisi ve iktidarı toplumsal barıştan yana değildir, samimi değildir. Çatışmadan, kutuplaşmadan, huzursuzluktan, toplumsal barışı zehirleyen ortamdan beslenerek iktidarını sürdürme gayreti içindedir. Siirt halkı 2014'te ve 2019'da da kayyumun cevabını sandıkta vermişti; bir kez daha verecek. Hiç kimsenin kuşkusu olmasın." Dedi.⁴⁰

⁴⁰ <https://www.evrensel.net/haber/541281/siirt-belediyesine-kayyim-atanmasina-tepki-yagdi>

8. KAYYIM SONRASI BİLANÇO

2016'da getirilen kayyım uygulamasından sonra bugüne dek HDP, DBP, Dem Partiye ait 154 belediye kayyım atandı. Bu kayyım atamalarında sonra çoğu DBP, HDP ve DEM Parti yöneticileri gözaltına alındı veya tutuklandı.

2024 Yerel Seçimlerinden sonra 2'i Büyükşehir olmak üzere 11 Belediyeye Kayyım atandı. Kayyım atamalarından Sonra Hakkâri Belediye Eş Başkanı Mehmet Sıddık Akış, Ahmet Özer, Birsan Orhan, Hoşyar Sarıyıldız ve Nuriye Arslan tutuklandı.

İçişleri Bakanlığınca Siirt'e 2016 yılından sonra 3. Kez kayyım atandı.

Kayyımla beraber Siirt belediyesinde encümen olan 31 Belediye meclis üyesi görevleri de feshedildi. Siirt Belediye Meclisinde DEM Parti 20, AKP 10 Sandalye kazandı.

2024 yerel seçimlerinde Siirt'te 107.821 seçmen bulunmaktadır. Bu seçmenlerin 80.776'u oy kullanmıştır. Siirt'te 74.973 geçerli oydan 37.216 oy alan Sofya Alağaç Seçimi kazanmıştır.

Protestolar sırasında 6 kişi gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınlar emniyet işlemi sonrasında serbest bırakılmıştır.

kayyımının 35 işçiyi hukuksuz bir şekilde işten çıkardığı iddia edildi.

Kayyım kararı sonrasında Siirt Belediyesi önünde DEM Parti ve halk tarafından nöbet eylemleri başladı.

Bu süreçte Siirt Belediye Binası önünde Dem Parti Eş Genel Başkanları, DBĞ Eş genel Başkanları, HDĞ Eş Genel Başkanları, TJA, Dem Urfa İL Örgütü, Urfa Emek ve Demokrasi Platformu, Siirt Belediyesi Eş Başkanları, Dem Parti Milletvekilleri, STK ve Siyasetçiler açıklama yaptı.

Türkiye geneli pek çok kentte kayyımlara karşı eylemler düzenlendi.

9. YAŞANAN HAK İHLALLERİ

1. Yerinden Yönetim İlkesi ve Özerk Mahalli İdare Rejimine Aykırılıklar:

Yerinden yönetim ilkesi, merkezden yönetim ilkesiyle beraber idari teşkilatın iki temel sütunundan birini oluşturmaktadır. Yerinden yönetim ilkesinin güvence altına alınabilmesi için Anayasa gerek yer gerekse hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının özerkliğini güvence altına almıştır. Yerel yönetimlerin özerklikleri, Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ile de güvence altına alınmıştır. Yerinden yönetimin denetlenmesi, yargısal denetimin yanı sıra, istisnai bir denetim biçimi olan ve yalnızca kanunda açıkça düzenlendiğinde ve belirtilen çerçeveye sınırlı olacak şekilde idari vesayet ile olur.

Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. İdari vesayet, hiyerarşinin aksine istisnai bir yetki olduğu ve mahalli idarelerin alanını merkezi idare lehine kısıtladığı için ancak kanunla belirtilen hallerle sınırlı olarak kullanılmalı ve dar yorumlanmalıdır. İdari vesayet özel bir görünümü, anayasa ile tanınmış görevden alma yetkisidir. Bu yetki Anayasa'nın 127. maddesinin dördüncü fıkrasında karşımıza çıkar.

Anayasa Madde127/4'te seçimle belirlenen mahalli idare organlarının organlık vasıflarıyla ilgili İçişleri Bakanı'na istisnai ve sınırlı bir yetki vermiştir. Yani, mahalli idarenin seçilmiş organı olan belediye başkanı yalnızca ve yalnızca göreviyle ilgili bir suç sebebiyle açılan bir soruşturma veya kovuşturma sebebi ile geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılabilir. İdari vesayet istisnai niteliği karşısında kanun ile bu yetkinin, mahalli idareleri, yerel seçimleri ve seçmen iradesini yok edecek şekilde genişletilmesi mümkün değildir.

1 Eylül 2016 Cuma günü Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 674 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi'nin 38. maddesiyle, 3.7.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 45. maddesine birinci fıkrasıyla getirilen fıkrayla birçok hukuki sorun meydana gelmiştir.⁴¹

“Görevden uzaklaştırma işleminin sebebi, anayasal olarak yalnızca göreviyle ilgili suçlarla ilgili bir soruşturma veya kovuşturma olabileceken, bunun kapsamı ve anlamı belirsiz terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçlarına genişletilmesi”, Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır.

⁴¹ Geniş Değerlendirme İçin “Kayyıma Bakış” Bölümüne Bakınız.

Ayrıca kanun maddesiyle sadece görevden uzaklaştırma sorunu ele alınmamakta, bu koşullarda gerçekleştirilen görevden uzaklaştırma işlemine Anayasa'ya aykırı sonuçlar bağlanmaktadır. Bunlardan ilki, belediye başkanın görevden alınması üzerine, yerine vekaleten gelecek kişinin belediye meclisi tarafından seçilmesi usulünün ortadan kaldırılmasıdır. Belediye başkanı görevden alınmış olsa da seçmen iradesini yansıtacak bir biçimde belediye meclisi tarafından seçim yapılması gerekirken, merkezi yönetim tarafından atama yapılması, Anayasa'nın yerinden yönetim ilkesine aykırıdır.

İkincisi, bu hallerde belediye meclislerinin toplantısı, atanmış kişinin inisiyatifine bırakılarak, Anayasal bir yapı olan belediyeler felç edilmektedir. Bu şekilde kararlar, seçilmiş organ olmadan anti demokratik bir biçimde alınmakta ve denetlenme olanağı ortadan kaldırılmaktadır.

Yerinden yönetim ilkesiyle iç içe geçmiş bir başka kavram olan yerel özerklik de bu düzenlemeyle ihlal edilmektedir. Anayasa Mahkemesi tarafından, "sosyal bir topluluğun ya da tüzelkişiliğin kendilerini yöneten kuralların tümünü ya da bir bölümünü bizzat saptayabilmeleri veya anayasa ve yasaların çizdiği sınırlar içinde hareket edebilme özgürlüğü ve yetkisi"⁴² olarak tanımlanan özerklik, bir kanun ile herhangi bir teşkilat, kurum veya kuruluşa kendi kendine yönetme hakkının tanınması, diğer bir ifadeyle kamu kurum ve kuruluşlarına, üstlendikleri hizmetleri kendilerinin düzenleyebilmesi ve bunların gerektirdiği düzenlemelerin söz konusu kurum ve kuruluşlar tarafından yapılabilmesi anlamına gelmektedir .

Siyasi özerlikten farklı bir kavram olan idari özerkliğin temel şartı Anayasa Mahkemesine göre "en az kanunla belirli sınırları içinde kalmak şartı ile, kendi hareketlerine hâkim olacak kuralları da yine kendisinin düzenlemesine yetkili olması gerekir. Burada geçen "kanunla belli sınırlar" deyiminden ereğin, Anayasa ilkelerine uygun kalmak şartı ile konulmuş bulunan hükümler olduğuna şüphe yoktur. Bu bakımdan bir özerk tüzel kişiliğin yönetiminde ve hizmetlerini görmesinde hükümetin tümüne veya bir veya birkaç kanadına yetki tanınması, özerklik ile bağdaşmaz. Zira özerklik, aslında, yürütmenin etki alanından uzak tutulması öngörülen kamu hizmetleri için söz konusu olan bir yönetim biçimidir. Böyle bir alanda etki yapabilme kapılarının yürütme organına açılması, özerk yönetim biçimi ile bağdaşır bir durum sayılamaz"⁴³ diyerek özerkliğin kapsamını ortaya koymaktadır.

Mahalli idareler bakımından özerkliğin anlamı ise, yukarıda anılan içtihatla da paralel olarak, yerel yönetimlerin karar organlarının seçimle iş başına gelmiş olmaları ve işlerini kendi organları eliyle dışarıdan hiçbir karışma olmaksızın görmeleridir. Bu mahalli idareler için, merkezi idarenin iktidar alanından ayrı, müdahalesinden azade bir hukuki alan anlamına gelmektedir.⁴⁴

Türkiye'nin de taraf olduğu, dolayısıyla Türkiye açısından bağlayıcı olan ve 3 Ekim 1992 günlü Resmî Gazete 'de yayımlanarak 1 Nisan 1993 itibarıyla yürürlüğe giren Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 3. ve 4. ve 7. maddeleri mahalli idarelerin özerkliğinin anlamını ve sınırlarını daha net göstermektedir.

⁴² <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1988-23-nrm.pdf>

⁴³ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/DilekceWord/1975-22-nrmd.docx>

⁴⁴ Duran, Lütfi (1982). İdare Hukuku Ders Notları. İstanbul: İÜHF Yayınları.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 1982 Anayasası'nın 90. maddesinin 1. fıkrası bağlamında usulüne göre yürürlüğe girmiş bir uluslararası sözleşmedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'n kapsamında yerel yönetimlerin temel hakları ile yerel nüfusun kamusal yaşama katılma haklarının özel görünümü olarak yerel özerklik hakkının asgari güvenceleri düzenlenmektedir. Dahası Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel yönetimler bakımından asgari çekirdek hakları öngören tek uluslararası sözleşme olarak da adlandırılmaktadır. Bu doğrultuda yerel yönetimlerin temel haklarına ilişkin bir uluslararası sözleşme olarak, Anayasanın 90. maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklik uyarınca, temel haklara ilişkin bir uluslararası sözleşme kategorisinde, yargısal makamlar tarafından Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı güvenceleri doğrultusunda sorunlar çözülmelidir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartın Türkiye bakımından bağlayıcı olan 7. maddesi, 3. maddede belirtilen doğrudan ve serbest seçimler yoluyla göreve gelen yerel yönetim organlarının görevleri süresince sahip oldukları güvenceleri düzenlemektedir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Madde 7: "Yerel düzeyde seçilmiş temsilcilerin görev koşulları görevlerin serbestçe yerine getirilmesi olanağını sağlayabilmelidir"

Bu serbestinin amacı, ulusal düzeyde olduğu gibi, temsil görevini yerine getiren organların iradesini korumaktır. Seçilmiş temsilcilerin, görevlerini serbestçe icrasının herhangi bir üçüncü taraf müdahalelerine karşı korunmasıdır. Dolayısıyla Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'n 3. maddesinde yer alan demokratik seçimlerle göreve gelme ilkesinin somutlaşması için, 7. madde uyarınca, görev süresince ve görevden ayrılırken yapılan müdahalelerin de Türkiye'nin çekince koymamış olduğu ilgili maddelere uygun olması gereklidir.

7. maddede seçilmişlere sağlanan güvenceler, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'n ın 4. maddesinin Türkiye'nin çekincesi olmayan 4. fıkrası ile de doğrudan bağlantılıdır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Madde 4: "Yerel makamlara verilen yetkiler normal olarak tam ve münhasırdır. Kanunda öngörülen durumların dışında, bu yetkiler öteki merkezi veya bölgesel makamlar tarafından zayıflatılamaz veya sınırlandırılmaz."

Dolayısıyla görev güvencelerine sahip olmayan organların, fiili yetki kullanması ve yasalar ve anayasa ile kendilerine verilen görevleri yerine getirmesi de engellenmektedir.

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinin 20 (1996) sayılı Yerel Özerkliğe İlişkin Avrupa Şartı'nın Uygulanmasına Dair Tavsiye Kararı'na göre, seçilmiş yerel temsilciler veya organlar üzerindeki vesayet denetimi şayet Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 8. maddesi uyarınca yasallık ve orantılılık ilkelerine uygun değilse, görevden almaya kadar gidebilecek ciddi sonuçlara yol açabilecektir. Oysa geçici görevden alma, düşürme ve nihayet kesin olarak görevden alma gibi idari ve hatta cezai sonuçları olabilecek yaptırımların Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartının her iki maddesi açısından kabul edilebilir olması için bazı koşulların sağlanması gereklidir. Bunlar;

- Bu türden yaptırımlara neden olabilecek vesayet denetiminin orantılılığını denetlemek üzere etkili yargısal başvuru hakkı gibi güvencelerle donatılması,
- Bu türden yaptırımların ancak anayasa ve yasama organı tarafından kabul edilmiş ilgili mevzuatın gereği olması; yerleşik bir pratik haline gelmiş ve tekrarlanan ihlallerin sonucu olarak veyahut da ilgili kişi ya da organların üstlendikleri görevleri yerine getirmesini imkânsız kılan uzun süreli durumlarda ve son çözüm olarak uygulanması gereklidir.

Tüm kanunlar kamu yararına dayanmaktadır; fakat yerel yönetimlere ilişkin kanunlarda özel bir amaç söz konusudur. Bu da yerinden yönetim ilkesini gerçekleştirmektir. Yerinden yönetim ilkesinin esasını ise halk katılımı oluşturur. Dolayısıyla halkın etkinliğinin azaltılmasına neden olan kanunlar, amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırıdır. Yapılan düzenlemeler, yerinden yönetim ilkesini güçlendirme değil; işlevsizleştirme amacı gütmektedir ve bu nedenle anayasaya aykırıdır.

Anayasa'nın "Egemenlik" başlıklı 6. maddesinde düzenlenen, "Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz." hükmüne açık aykırılık teşkil etmektedir. Zira İçişleri Bakanı, vali ve kaymakam, kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetki kullanmış, bir seçim bölgesinde egemenliğin sahibi olan halkın seçme hakkı ihlal edilerek, seçim yerine atama yoluyla belediye başkanı belirlenmiştir.

Kayım ataması maddesi eklenirken, Anayasa ve Belediye Kanunu başta olmak üzere mevzuatın yetkilendirildiği belediye meclisi fiilen yetkisini ortadan kaldırılmıştır. Dahası, Belediye Kanunu'na eklenen bu madde, halkın seçtiği belediye meclisinin toplanmasını, merkezi idare tarafından atanan belediye başkanının çağrısına bağlanmıştır. Böylece, ancak ve ancak yargı kararıyla organlık sıfatını kaybedebilecek bir merci olan seçilmiş belediye meclisi, İçişleri Bakanı'nın bir işlemleriyle en basit haliyle karar alamaz hale gelmekte, toplanamamakta, atanmış 'belediye başkanını' denetleyememekte, ezcümle fiili olarak ortadan kaldırılmaktadır. Bu, Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nın 7. maddesinin birinci fıkrasında zikredilen "Yerel düzeyde seçilmiş temsilcilerin görev koşulları görevlerin serbestçe yerine getirilmesi olanağını sağlayabilmelidir" hükmüne aykırıdır.

Yine, Anayasa Mahkemesi bir başka kararında "idarî vesayet merkezî yönetimin vesayet yetkisine bağı diğer kamu tüzelkişilerinin yürütülebilir (icrai) kararlarını onaylama, reddetme, istisnai olarak da yerine geçerek karar verme yetkisidir, idarî vesayetten, söz edilebilmesi için her şeyden önce idarî makamlarca oluşturulmuş bir işlem veya kararın bulunması gerekir. Oysa 3194 sayılı Yasa'nın 9. maddesine 3394 sayılı Yasa ile eklenen fıkra hükmü, merkezî idareye tanınan idarî vesayet yetkisinin sınırlarını aşarak belediyelere yasa ile verilen plân yapma yetkisinin Başbakan tarafından merkezî yönetime aktarılması olanağını getirmektedir. Diğer bir anlatımla merkezî idare yerel yönetimin yerine konulmaktadır. Bu durumun, merkezî yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetimini vesayetle sınırlayan Anayasa'nın 127. maddesine aykırılığı açıktır"⁴⁵ Diğer bir ifadeyle belediyenin sahip olduğu yetkilerden sadece birinin bile merkezi idareye aktarılması Anayasa'ya aykırı bulunmuştur. Oysa rapora konu üç yerde görevden uzaklaştırma işleminin doğrudan sonucu olan 'kayım atanması' ile, mahalli idarelerin sahip olduğu tüm yetkiler, görevden alınan belediye başkanı yerine belediye meclisi tarafından, meclis üyeleri arasından seçim yapmak yerine kaymakamın görevlendirilmesiyle merkezi idareye geçmektedir. Böylelikle anayasal çerçevenin çok ötesinde, tek bir yetkiyle sınırlı olmayan, belediyenin tüm hak, ayrıcalık ve yetkilerini merkezi idareye teslim eden bir işlem yapılmıştır. Rapora konu işlemin tetiğini çektiği idari işlemler silsilesiyle vesayet hudutsuz genişlemiş, idari olarak özerk bir kamu tüzel kişiliği olan belediye, devlet tüzel kişiliği tarafından yutulmuştur.

İdarenin bütünlüğü içerisinde özerk bir yerinden yönetim idaresi olan belediyelerde, bazı hallere münhasır da olsa belediye başkanvekillerinin seçim yoluyla değil de, yerine göre belediye başkanı, vali, İçişleri Bakanı ya da Başbakan tarafından atama suretiyle işbaşına getirilmelerine olanak sağlayan, 1580 sayılı Yasanın 20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Yasa ile değişik 93. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilk tümcesi hükümleri, Anayasa'nın 127. maddesinde ifadesini bulan yerinden yönetim ilkesine aykırıdır. Kayyım kararına dayanak yapılan bu madde hükümleriyle yapılan işlemler tümüyle anayasaya aykırıdır. Özerk bir idare olan yerel yönetimlerinde iç işleri bakanlığının atanmışlarıyla yönetilmesi durumu demokrasilerde merkezileşmenin onunu açacaktır. Demokrasilerden en önemli unsurlularından biri yerel yönetimlerin en etkili şekilde demokrasiye katılımıdır. Bu katılımın onunu tıkayan her adım demokrasiye aykırıdır.

Kayım kararlarıyla Siirt belediyesi İç İşleri Bakanlığı tarafından atanan başkan vekilliyle yönetilmeye başlanmıştır. Bu süreçte belediye meclisi toplantıya da çağrılmamıştır. Belediye başkanı görevden alınmış olsa da seçmen iradesini yansıtacak bir biçimde belediye meclisi tarafından seçim yapılması gerekirken, merkezi yönetim tarafından atama yapılması, Anayasa'nın yerinden yönetim ilkesine aykırıdır. Siirt belediyesinin, meclis organları kayyım kararıyla lağvedilmiştir. Devam eden süreçte meclis ve başkanvekilin seçimiyle ilgili bir işlem yapılmamıştır.

Belediyeye Kayyım atanması, belediye meclisinin toplanmaması, merkezi otorite tarafından atanan kişinin çağrı yapmaması mevcut durumda seçim hakkı ve siyasi yaşama katılım hakkı ihlalinin ötesine taşıyarak, yerel seçimleri büsbütün anlamsızlaştırmakta, bir karar ve denetim organını tamamen hukuk düzeninden kaldırmaktadır.

⁴⁵ <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/DilekceWord/2018-111-nrmd.docx>

Geniş vesayet yetkisi demokrasiyle bağdaşmaz, hukuka aykırı bir nitelik taşıırken bu daha ağır, baskıcı biçimde yerel yönetimlerde egemen kılmak Anayasa'nın anlamıyla uyuşmamaktadır.

Özetle, Siirt Belediye hakkında verilen bu hüküm, idari vesayetın sınırı anayasal olarak çok dar bir biçimde çizilen özel bir görünümünü, Anayasa'ya aykırı olarak, Anayasal birtakım temel hak ve özgürlükler ile mahalli idareler rejimini ortadan kaldıracak biçimde genişletmektedir. Böylelikle seçme ve seçilme hakkı ile beraber idari yapının temel ilkeleri de ihlal edilmektedir. Henüz kesinleşmemiş ve belediye faaliyetlerine ilişkin olmayan iddialarsa anlamı belirsiz terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları genişletilerek atanan kayyım kararı anayasaya aykırılık teşkil etmektedir.

bu koşullarda gerçekleştirilen görevden uzaklaştırma işleminde belediye başkanın görevden alınması üzerine, yerine vekaleten gelecek kişinin belediye meclisi tarafından seçilmesi usulü yerine getirilmemiştir. seçmen iradesini yansıtabak bir biçimde belediye meclisi tarafından seçim yapılması gerekirken, merkezi yönetim tarafından atama yapılması, Anayasa'nın yerinden yönetim ilkesine aykırıdır.

2. Seçme ve Seçilme Hakkı İhlali:

Seçme ve seçilme hakkı, kişiye devlet yönetiminde yer alacak kimseleri seçebilme imkânı ile birlikte, kişinin kendisinin devlet yönetimine seçilebilmesini mümkün kılan, böylelikle kişinin devlet yönetimine iştirakini sağlayan, siyasal nitelikteki iki ayrı hakkı ifade etmektedir.

Anayasanın Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyette Bulunma Hakları başlıklı 67. Maddesinde “Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.” Denilmiştir.

Serbest ve demokratik seçim hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (“Sözleşme”) Ek 1 No’lu Protokol’ün 3. maddesi ile güvence altına alınmaktadır. Ek 1 No’lu Protokol’ün 3 maddesi, Sözleşme sisteminde vatandaşlar lehine tanınmış tek siyasi hak olma özelliğine sahiptir. Bu güvence, temel hakların korunması ile demokrasi arasındaki sıkı ilişkinin açık bir örneği olarak büyük öneme sahiptir. Böylelikle Sözleşme’nin Başlangıç’ında zikredilen demokrasi ile de doğrudan bir bağlantı kurulmuş olmaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nin 21. Maddesinde; “Herkes, doğrudan ya da özgürce seçilmiş temsilcileri aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir. Herkes, ülkesinin kamu hizmetlerine eşit olarak girme hakkına sahiptir. Halkın iradesi kamu otoritesinin temelidir.” Denilmektedir.

AİHM Lykourezos/Yunanistan davasında Mahkeme, Yunan Yüksek Mahkemesi’nin sonradan yürürlüğe sokulan Yunan Anayasası’nın 57. maddesine göre karar verdiğini, oysa başvurunun seçildiği dönem dikkate alındığında seçilmesinin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir.⁴⁶ Yunan Yüksek Mahkemesi, başvurunun seçimini iptal etmek suretiyle başvurucuyu Parlamento’da temsilci olarak görmek isteyen seçmen iradesini yok saymıştır. Bu halkın temsilcilerinin seçimindeki doğruluk ve güven ilkesine aykırılık oluşturur. Hükümet, demokratik düzeni korumak üzere hemen yürürlüğe soktuğu katı bağdaşmazlık düzenlemesi konusunda ikna edici sebepler gösterememiştir. Sonuç olarak, serbest seçim hakkının ihlal edildiğine ilişkin söz konusu karar verilmiştir.

⁴⁶İlgili Kararın Linki: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-141271&filename=CASE%20OF%20SILAY%20v.%20TURKEY%20-%20%5BTurkish%20Translation%5D%20summary%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs.pdf>

Gerek 2002 tarihli **Selim Sadak ve Diğerleri/Türkiye**⁴⁷ davası, gerek Nisan 2007 tarihli **Kavakçı/Türkiye**⁴⁸, **Sılay/Türkiye**⁴⁹ ve **İlıcak/Türkiye**⁵⁰ davasında AİHM, Türkiye’deki seçim sistemi ve mevzuatının eksikliklerini değerlendirmiş ve hukuka aykırı olan uygulamaların kaldırılması gerektiği vurgulayarak, bu minvalde başvuru sahiplerinin seçme ve seçilme hakkının, AİHS’teki karşılığı ile serbest seçim hakkının ihlal edildiği tespitini yapmıştır.

Görevden uzaklaştırılıp, yerine kayyım atanan belediye eş başkanlarına isnat edilen suçlamalar, belediye görevlerinin dışındadır. Yani yurttaşın hizmet sunma, haklarını koruma, katılımını etkinleştirme gibi belediyecilik çalışmalarını içermemektedir. Söz konusu İç İşleri Bakanlığı açıklamasından anlaşıldığı üzere, görevden uzaklaştırılan seçilmiş belediye başkanları için gerekçe olarak gösterilen soruşturma dosyası içerikleri ya seçimden önceki tarihlere ilişkin ya da belediye Başkanı olduktan sonra başlatılan soruşturmalar olduğu belirlenmiştir. Yine Bakanlık açıklamasında devam ettiği iddia edilen soruşturmanın başka birine ait olduğu da ortaya çıkmıştır. Ve bir soruşturmanın da takipsizlikle sonuçlandığı ortaya çıkmıştır.

Yukarıda da detaylı olarak izah ettiğimiz üzere 5393 sayılı Kanun’ un 45. maddesine göre yeni görev yapacak belediye başkanının, belediye meclisince seçilmesi gerekirken, bu usul ve yasaya uyulmayarak Bakanlık tarafından görevlendirme gerçekleştirilmiştir.

AİHM içtihatları açısından, gerçek bir demokratik sistem adına, 1’inci Protokol’ün 3. Maddesi ile güvence altına alınan haklardan seçme ve seçilme hakkına eklenen “meşru beklenti ilkesi” de yok sayılmıştır. Nitekim meşru beklenti ilkesi, YSK tarafından aday olmalarına hiçbir engel olmadığı belirtilen, seçmenler gözünde seçilebilir kılınan ve akabinde halk oylaması ile seçilen belediye eş başkanlarına ve seçmenlerine kazanılmış bir hak verir. Eş başkanların somut gerekçeler olmaksızın görevden alınması, güvence altına alınmış hakların ihlal edilmesidir.

Siirt belediyesine kayyım atanmasıyla birlikte, kayyımların belediye meclislerini fiilen fesih etmeleri sonucunda, yerel karar alma organları olan belediye meclisleri işlevsizleştirilmiş; belediye Meclisindeki DEM Parti ve AKP mensubu meclis üyesi toplam 31 yurttaşın kayyım kararıyla bağlantılı olarak seçme ve seçilme hakları ihlal edilmiştir.

Demokrasilerden en temel unsur olan, seçtiğin kişi tarafından yönetilme iradesi kayyım uygulamasıyla fiilen yürürlükten kalkmaktadır. Kayyım atamalarıyla 2024 Yerel Seçimlerinden sonra kayyım atanan Siirt’te oy hakkı bulunan 107.821 bulunan seçmeninde seçme hakkı ihlal edilmiştir.

⁴⁷ Selim Sadak Ve Diğerleri Kararının Linki:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-159594&filename=CASE%20OF%20D%C4%B0CLE%20AND%20SADAK%20v.%20TURKEY%20-%20%5BTurkish%20Translation%5D%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Justice.docx&logEvent=False>

⁴⁸ Kavakçı/Türkiye Kararının Linki: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-121585&filename=CASE%20OF%20KAVAK%C7I%20v.%20TURKEY%20-%20%5BTurkish%20Translation%5D%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs.pdf>

⁴⁹ Sılay/Türkiye Kararının Linki: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-141271&filename=CASE%20OF%20SILAY%20v.%20TURKEY%20-%20%5BTurkish%20Translation%5D%20summary%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs.pdf>

⁵⁰ İlıcak/Türkiye Kararının Linki: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-121775&filename=CASE%20OF%20ILICAK%20v.%20TURKEY%20-%20%5BTurkish%20Translation%5D%20by%20the%20Turkish%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs.pdf>

Seçilme hakkı sadece seçimlerde aday olma hakkını değil, aynı zamanda seçildikten sonra Belediye Başkanı ve Encümen olarak görevlerini ifa etme hakkını da ihtiva etmektedir. Bu da hiç kuşkusuz, kişinin seçildikten sonra belediye başkanı ve encümen sıfatıyla temsil yetkisini fiilen kullanabilmesini gerektirir. Bu bağlamda seçilmiş belediye başkanları ve encümenlerin belediye faaliyetine katılmasına yönelik müdahale, sadece onun seçilme hakkına değil, aynı zamanda seçmenlerinin serbest iradelerini açıklama hakkına da yönelik bir müdahaledir.

Kayım atamaları, demokrasinin ve hukuk devletinin temeli olan serbest seçim ile seçme ve seçilme hakkına yönelik açık bir müdahaledir. Kürt İllerindeki Belediyelere uygulanan kayyım politikası anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan seçme ve seçilme hakkının açık ihlalidir. Siirt Belediyesi için İçişleri Bakanlığı tarafından alınmış bu karar, demokrasinin ve hukuk devletinin temeli olan serbest seçim ile seçme ve seçilme hakkına açık bir müdahaledir. Devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olan hukuk devleti ile temel hak ve özgürlüklere saygı ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

Siirt'e kayyım atanmasıyla birlikte, kayyımların belediye meclislerini fiilen fesih etmeleri sonucunda, yerel karar alma organları olan belediye meclisleri işlevsizleştirilmiş; Siirt Belediye Meclisindeki DEM Parti ve AKP meclis üyesi 31 yurttaşta kayyım kararıyla bağlantılı olarak seçme ve seçilme hakları ihlal edilmiştir.

Kayım atamaları, demokrasinin ve hukuk devletinin temeli olan serbest seçim ile seçme ve seçilme hakkına yönelik açık bir müdahaledir. Siirt Belediyesine iki dönemdir uygulanan kayyım politikası anayasa ve uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan seçme ve seçilme hakkının açık ihlalidir. 31 Mart 2024 tarihinde gerçekleşen Yerel Seçimler ile Siirt Belediyesi Eş Başkanı seçilen Sofya Alağaç hakkında İçişleri Bakanlığı tarafından alınmış bu karar, demokrasinin ve hukuk devletinin temeli olan serbest seçim ile seçme ve seçilme hakkına açık bir müdahaledir. Devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olan hukuk devleti ile temel hak ve özgürlüklere saygı ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

3. Masumiyet Karinesinin İhlali:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin ikinci fıkrasının kişilerin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılma hakkını güvence altına aldığını belirtir. AİHM içtihatlarında, masumiyet karinesi ile sağlanan güvencenin iki yönünün bulunduğu ifade edilmiştir. Ceza yargılamasının yürütülmesine dair usule ilişkin bu güvence ile sonucunda mahkûmiyet kararı dışında bir hüküm kurulan ceza yargılaması ile bağlantılı olan durumlarda, daha sonra yürütülecek yargılamalar boyunca kişinin masumiyetine saygı gösterilmesinin sağlanması amaçlanır. Bu usule ilişkin yön kapsamında masumiyet karinesi ilkesi, ceza yargılamasının kendisinin adil olmasını sağlayacak usule ilişkin güvence olarak kamu görevlilerinin davalının suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunmasını yasaklar. Ancak bu husus, cezai meselelerde usule ilişkin güvence ile sınırlı olmayıp daha geniştir ve devletin hiçbir temsilcisinin mahkeme ile suçluluğu ispatlanıncaya kadar kişinin bir suçtan suçlu olduğunu söylememesini gerekli kılar. Bu bağlamda sadece ceza yargılaması kapsamında değil aynı zamanda ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen bağımsız hukuk yargılamaları, disiplin işlemleri veya diğer yargılamalarda da masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir. Sözleşme'nin 6. maddesinin ikinci fıkrası kapsamındaki güvencenin ilk yönü, kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar ceza gerektiren bir suçla suçlandığı süreye ilişkin iken masumiyet karinesi güvencesinin ikinci yönü, ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suç karşısında kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını gerektirir.

Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz." şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anılan maddeye adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılmayacağına dair 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir.

Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır.

Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz.

İç İşleri Bakanlığı yaptığı açıklamada Siirt Belediyesine Kayyım atandığını açıklamıştır. Açıklama İçeriğinde Belediye Eş Başkanı Sofya Alağaç'ın Örgüt Üyeliğinde Ceza aldığını açıklamıştır. Söz konusu dosyaların yargılaması aşamaları belirtilmiştir.

Açıklamada yer alan ve ileri sürülen gerekçelere de bakıldığında; Anayasa'nın 38/4. maddesinde teminat altına alınmış olan Masumiyet Karinesini ihlal edildiği görülmektedir. Anayasa'nın 38/4. maddesinde masumiyet karinesi "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar,

kimse suçlu sayılamaz” ifadesi ile net bir şekilde hüküm altına almıştır. Belediye Başkanlarının hakkında yargı mercilerince kesinleşmiş bir hüküm bulunmamaktadır. Sofya Alağaç Hakkında kesinleşmemiş karar olmamasına rağmen İçişleri Bakanlığı tarafından Siirt Belediyesine kayyım atanmasına karar verilmiştir.

İç İşleri Bakanlığı toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınması gerekir. Yapılan açıklamada Siirt Belediye eş başkanı hakkında kesin bir karar olmamasına rağmen böyle bir karar varmış gibi işlem yapılmıştır. Ve yapılan açıklama toplum nezdinde belediye başkanlarının suçlu olduğu izlenimi uyandırmıştır. Kesinleşmemiş bir kararın ve devam eden bir soruşturmanın tüm kamuoyuna açıklanması başlı başına masumiyet karinesinin ihlalidir.

Henüz suç isnadı altında olduğu, ceza makamları tarafından hakkında herhangi bir hüküm kurulmadığı süreçte devam eden soruşturma ve yargılamalarında ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış belediye başkanları Sofya Alağaç’ın masumiyetine gölge düşürülmüştür.

Ceza gerektiren herhangi bir suç isnat edilen ancak kesin olarak mahkûm edilmemiş bulunan bir kişiye yönelik hukuki kararın kişinin suçlu olduğu yönünde İç İşleri Bakanlığının görüşü yansıtması masumiyet karinesinin ihlal etmiştir.

4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı İhlali:

Toplantı gösteri yürüyüşü hakkı ifade özgürlüğünün kullanım biçimlerinden biridir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ile yurttaşların; barışçıl bir şekilde eleştirilerini yapabilmeleri, öneri ve isteklerini dile getirebilmeleri, örgütlenme olanaklarına sahip olabilmeleri ve kamuoyu oluşturup otoritelerin dikkatini çekebilmeleri hedeflenmektedir.

AİHM'e göre, şiddet içermeyen barışçıl gösterilerin tam bir özgürlükten yararlanarak gerçekleştirilmesi esastır. Bir toplantı ve gösteri yürüyüşünün yasadışı olması veya yasalara aykırı olarak düzenlenmesi tek başına toplantı veya yürüyüşü hakkına müdahaleyi haklı kılmaz.

AİHM, bildirim yapılmadığı takdirde, gösterinin kanun dışı olacağına kanaat getirmektedir. (Cisse-Fransa, no: 51346/99).⁵¹

Anayasa Mahkemesi, 25.03.2015 tarih ve 2013/2394 başvuru No'lu Osman Erbil kararında; 2911 s. Yasanın 10. Maddesine uygun bildirim şartı yerine getirilmemesinin tek başına barışçıl gösteri hakkının sınırlanmasına gerekçe olmayacağı belirtilmiştir⁵²; “Anayasa'nın 34. maddesinde herkesin ‘önceden izin almaksızın’ barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı güvence altına alınmıştır. İzin ve bildirim usullerinin uygulanması toplanma hakkının etkin kullanılması imkânını sağlamak içindir. Derhal tepki verilmesinin haklı olduğu özel durumlarda ve protesto barışçıl yöntemlerle yapıldığında, bu tür bir eylemin, sadece bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmediği gerekçesiyle dağıtılması barışçıl toplantı hakkına ölçsüz bir sınırlama olarak değerlendirilmelidir. (Bkz. Bukta ve diğerleri/Macaristan, § 36; Oya Ataman, §§ 38-39, Balçık ve diğerleri/Türkiye, B. No: 25/02, 26/2/2008, § 49, Samüt Karabulut/Türkiye, B. No: 16999/01, 27/1/2009, §§ 34-35).”

Bu içtihatlar ışığında, kolluk güçleri yahut mülki amirlerin yasaklamaları, yasa dışı ilan etmeleri, dağılın uyarısı yapmalarının barışçıl bir toplantı veya gösteriyi suç haline getirmeye yetmediği gibi, bu tür müdahalelerin Anayasa madde 34 ve AİHS Madde 11 ihlali olduğu dikkate alınmalıdır.

Toplantı ve gösteri özgürlüğü, demokratik bir toplumda hem siyasi iktidarın kamuoyu tarafından bir denetlenme şeklidir. Siirt'e Kayyum Atılması sonrası gelişen protesto eylemleri halkın kendi düşüncelerini kamuoyuyla ses getirecek şekilde paylaşarak, baskı gücü oluşturma yoluyla demokratik siyasal yaşama bir katılma biçimidir.

DEM Partili Siirt Belediyesi'ne kayyum atmasına ilişkin olası protestoları önlemek amacıyla Siirt'te eylem ve etkinlikler yasaklandı.

Devlet, koruma yükümlülüğü olarak adlandırılabilir olan pozitif yükümlülüğü kapsamında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenlerin güvenliğini sağlaması ve üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmalarını temin etmesi beklenir.

Siirt Valisi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme gibi temel hakkı tamamen yasaklamak şeklinde bir müdahalede bulunmuştur. İl genelinde tüm yurttaşların temel hakkına orantısız şekilde bir müdahalede bulunulmuştur. Devletin denetimi ve devlet yönetimine katılımın en büyük unsuru olan toplantı ve gösteri hakkını kategorik olarak yasaklamak başlı başına bir ihlal

⁵¹ İlgili Kararın Linki: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-22369%22>

⁵² AYM Osman Erbil Kararının Linki: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/2394>

sebebidir. Devlet tarafında atanan kayımlar karşı yurttaşların en büyük temel hakkı protestolar düzenlemektir. Devlet bu hakkın kullanılması için elverişli şartları oluşturmalıdır.

kayım atanmasına karşı yapılan eylemlerde Siirt'te 6 kişi gözaltına alınmıştır. Protestolarda yurttaşlara müdahale edilmesi, engellenmesi veya soruşturulmasına, kamu davası açılmasına gerekçe olamaz. Barışçıl bir gösteri sırasında yapılanlar veya gösteri sonrasında katılımcılara yönelik tutuklama bu hakkı kullanan yurttaşlar üzerinde caydırıcı etki yaratacaktır. Kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayacak şekilde bu hakkı kullanan yurttaşların durumu titizlikle incelenmelidir. Yurttaşlar hakkında gözaltı kararı verilmesi bu hakkı kullanan diğer yurttaşlar üzerinde caydırıcı etki doğuracaktır. Kamu kurumları toplantı gösteri yürüyüşü hakkını kullanan yurttaşların güvencelerinin sağlanması için ivedilikle önlem almalıdır.

Toplantı hakkı çerçevesindeki "sınırlama" kavramı, ifade özgürlüğünde olduğu gibi sadece hakkın kullanılmasından önceki bazı önleyici tedbirleri değil hakkın kullanılması sırasında veya kullanıldıktan sonra yapılan muameleleri de kapsar. Gösteri yürüyüşleri, çoğu kez siyasi görüşlerin iletilmesi amacını taşıdığı gibi düşünce ve kanaatlerin açıklanması ve yayılması kapsamında ifade özgürlüğünün unsurlarını da barındırır. Dolayısıyla barışçıl bir gösteri sırasında yapılanlar veya gösteri sonrasında katılımcılara yönelik soruşturma ve cezalandırmalar bu hakkı kullanan yurttaşlar üzerinde caydırıcı etki yaratacaktır. Barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kalabalıkların toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir. Bu çerçevede içerisinde bazı usulsüzlükler ve hukuka aykırılıklar tespit edilen ancak barışçıl nitelikte olan toplantı ve gösteri yürüyüşlerine iştirak edenlere soruşturma açılması Anayasa'da ifade özgürlüğü ve toplanma ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını hâlihazırda kullanan kişileri ve toplumun diğer mensuplarının serbestçe düşüncelerini açıklamaktan, toplantı ve gösterilere katılmaktan caydırabilir.

10. SONUÇ

1. İç İşler Bakanlığı kararı ile DEM Parti yönetimindeki Siirt Belediyesi başkanları görevden alınarak yerine kayyım atanması sonrasında Siirt'te meydana gelen hak ihlalleri ile ilgili gözlemlerimiz yukarıda ayrıntılı olarak belirtilmiştir.
2. Bu rapora konu olan seçilmiş Siirt belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılması, yerine Bakanlık tarafından belirlenen kayyımların getirilmesi, belediye meclisinin toplanmayarak fiilen feshedilmiş olması, yukarıda izah ettiğimiz mevzuat hükümlerinden de anlaşılacağı üzere OHAL döneminde 15/08/2016 tarihli 674 Sayılı KHK'nın 38. Maddesi ile getirilen hükümlere dayanmaktadır. Gerek bu hükümlerin bir olağanüstü dönem KHK'sı ile getirilmiş olması gerekse de kanunun bu hükümler getirilmeden önceki halinde belirtilen belediye meclisi içinden geçici bir başkan ve vekilinin seçilebileceğine yönelik hükmün işlevsiz kılınması seçme ve seçilme hakkının etkin ve etkili kullanılmasını dolayısıyla bu hakkın özünü olumsuz şekilde etkilemiştir.
3. Nitekim İnsan Hakları Evrensel Bildirisi 21. Madde, 16 Aralık 1966 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Medenî ve Siyasî Haklar Sözleşmesi 25. Madde ve AIHS Ek 1 No'lu Protokolün 3. Maddesi herkesin adil, demokratik ve dürüst seçimler aracılığı ile ülke yönetimine katılma hakkından bahsetmiştir.
4. Anayasa Madde127/4'te seçimle belirlenen mahalli idare organlarının organlık vasıflarıyla ilgili İçişleri Bakanı'na istisnai ve sınırlı bir yetki vermiştir. İdari vesayet istisnai niteliği karşısında kanun ile bu yetkinin, mahalli idareleri, yerel seçimleri ve seçmen iradesini yok edecek şekilde genişletmesi anayasaya aykırıdır.
5. OHAL döneminde çıkarılan KHK'ların, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. Maddesi gereğince, gerekli, geçici ve orantılı olması gerekir. KHK'lar parlamento tarafından onaylanarak kalıcı bir nitelik taşımamalıdır. Oysa, 674 sayılı KHK, yasalaştırılarak kalıcı hale getirilmiş. Bu, Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nın, yerel yönetim hakkının demokratik yollardan oluşturulan makamlar tarafından kullanılmasını öngören 3. Maddenin 2. Fıkrasına ve başka maddelerine aykırıdır.
6. Geçici olması gereken 674 sayılı KHK'nın yasalaştırılarak Belediye Kanunu'na eklenmesi, olağanüstü hâl durumlarında alınan önlemlerin geçici, gerekli ve ölçülü olması gerektiği ilkesine aykırıdır.
7. Seçime girmelerine engel bulunmayan adayların seçimi kazandıktan sonra görevden alınmaları, yasaların öngörülebilirliği ve hukuk devleti bakımından sorundur. Ayrıca, seçmenin iradesiyle de çelişmektedir.
8. Siirt Belediye başkanı görevden alınmış olsa da seçmen iradesini yansıtacak bir biçimde belediye meclisi tarafından seçim yapılması gerekirken, merkezi yönetim tarafından atama yapılması, Anayasa'nın yerinden yönetim ilkesine aykırıdır.
9. Seçilmiş organın ortadan kaldırılması, kayyımın denetlenme olanağını ortadan kaldırılmasıdır. Kayyımın nasıl denetleneceği öngörülebilir durumda değildir.

10. Geniş vesayet yetkisi demokrasiyle bağdaşmaz, hukuka aykırı bir nitelik taşıırken bu daha ağır, baskıcı biçimde yerel yönetimlerde egemen kılmak Anayasa'nın anlamıyla uyuşmamaktadır.
11. Seçilme hakkı, seçildikten sonra Belediye Başkanı ve Encümen olarak görevlerini ifa etme hakkını da ihtiva etmektedir. Bu bağlamda seçilmiş Siirt belediye başkanları ve encümenlerin belediye faaliyetine katılmasına yönelik müdahale, sadece onun seçilme hakkına değil, aynı zamanda seçmenlerinin serbest iradelerini açıklama hakkına da yönelik bir müdahaledir.
12. Seçme ve seçilme hakkına AİHS içindeki tek siyasi hak olarak yer verilmiştir. AİHM **Lykourazos/Yunanistan davasında** mahkeme, Ek 1 Protokol 3. maddenin sağladığı güvence keyfi ve siyasi muamelelerin ortaya çıkmasını engellemek için düzenlendiğini vurgulamıştır. AİHM kararına göre, Yunan Yüksek Mahkemesi, başvurusunun seçimini iptal etmek suretiyle başvurucuyu Parlamento'da temsilci olarak görmek isteyen seçmen iradesini yok saymıştır. Bu halkın temsilcilerinin seçimindeki doğruluk ve güven ilkesine aykırılık oluşturur. Sonuç olarak, serbest seçim hakkının ihlal edildiğine ilişkin söz konusu karar verilmiştir.
13. Belirtmek gerekir ki yurttaşların demokratik bir toplumda yönetime katılmasının ön şartı seçme ve seçilme hakkına yönelik bütün müdahalelerin kaldırılması ile mümkündür. Bu bağlamda yurttaşlar yaşadıkları yerlerde özgür iradeleri ile yöneticilerini seçebilmeli ve demokratik süreçlere katılım sağlayabilmelidir.
14. 2015'den bu yana Kürdistan coğrafyasına atanan kayyımlar şu şekildedir; 2015 döneminde 95 DBP belediyesine, 2019 döneminde 49 HDP belediyesine, 2024 döneminde 10 DEM Parti belediyesine kayyım atandı.
15. Belediye Kanunu'nun 45. maddesine göre, belediye başkanının görevden uzaklaştırılması halinde başkan vekili seçmek üzere belediye meclisi görevliyken, OHAL sürecinin kalıcı hale getirilen hükümleri ile bu yetki İçişleri Bakanına verilmektedir.
16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek Protokol 1'in 3. maddesindeki tanımlama uyarınca Yüksek Sözleşmeciler Tarafından, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler. Bu taahhüt karşısında belediyelerin başkan ve meclis üyelerine yönelik kayyım atamaları; demokrasinin ve hukuk devletinin temeli olan serbest seçim ile seçme ve seçilme hakkına açık bir müdahale olup devletin tüm organlarının uyması gereken bir ilke olan temel hak ve özgürlüklere saygı ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.
17. Kayyım atama işlemiyle Siirt Belediyesinin idari özerkliği yani seçilmişler yerine atanmışların tayin edilmesi açık bir şekilde mevcut hukuk anlayışının toplum nezdinde inandırıcılığını ve güvenini tartışılır duruma getirmiştir.

18. Belediyelere kayyım atanması ve kayyımların “belediyenin karar organı olan” belediye meclislerini fesih etmeleri sonucunda halkın/yurttaşların yönetime katılmasının asgari demokratik zemini ortadan kaldırılmıştır. Belediyelerin “seçilmiş bir belediye yönetimi ve belediye meclisi” tarafından yönetilmesi ilkesi” askıya alınmıştır.
19. Atanmışların ve seçilmişlerin kamu görevlerini hukuk sınırları içerisinde kalarak, hesap verilebilir şekilde yapmaları gerektiği açıktır. Bir kimseyi suçlu veya suçsuz yapan şey ise adil bir yargılama sonucunda verilmiş mahkeme kararıdır. Hakkında soruşturma ya da kesinleşmemiş bir karar bulunması, bir kişinin suçlu olarak görülmesi için yeterli olmayıp masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı her koşulda gözetilmelidir. OHAL sürecinde Belediye Kanunu’nda yapılan bu düzenlemeyle, seçme ve seçilme hakkı da ihlal edilmektedir.
20. Türkiye’de özellikle Kürt yurttaşların seçim dönemlerinden sonra seçtikleri belediye başkanları ve milletvekillerine karşı ayrımcı, ötekileştirici ve demokratik siyaseti ortadan kaldıran Devlet pratikleri gözlemlenmiştir.
21. Kayyım Uygulamasıyla demokratik toplumun vazgeçilmez unsurlarından olan seçme ve seçilme hakkı askıya alınmıştır. Kürtlerin çoğunlukla yaşadığı illerde kayyım uygulaması genel geçer, soyut ve “terör” kavramıyla sürekli hale gelen bir uygulama olmuştur.
22. Kayyım atandığı Siirt belediye başkanlığına bildirilmiştir. Ardından Siirt belediye binası ablukaya alınmıştır. Seçilmiş Belediye Meclis üyeleri dâhil hiç kimse belediye binasına alınmamıştır.
23. İçişleri Bakanlığı görevden uzaklaştırma kararının gerekçesinde soyut olgular üzerinden hareket etmiş; mevcut Belediye Eş Başkanlığı Sofya Alağaç ile ilgili yürütülen bir kovuşturmanın detaylarını İçişleri Bakanlığının resmi sosyal medya hesabından paylaşarak “masumiyet karinesini” ihlal etmiş ve kayyım atanmasına gerekçe göstermiştir. Söz konusu yargılama dosyalarında henüz bir karar verilmeden masumiyet karinesi yok sayılarak; mahkemenin bağımsızlığına da müdahale edilmiştir.
24. İçişleri Bakanlığı, soruşturma ve yargılama makamları yerine geçerek yargı kurmuş; mevcut Belediye Eş Başkanının devam eden soruşturma ve kovuşturma dosyalarını kayyım atamaya gerekçe göstermiştir. İçişleri Bakanlığının bu açıklama ve uzaklaştırma kararı belirttiğimiz üzere hukuki altyapısı bulunmamaktadır.
25. Belediye Başkanlarının hukuksal durumu hakkında 31 Mart Yerel Yönetim Seçimleri öncesinde de Yüksek Seçim Kurulu (YSK) değerlendirmiş, belediye başkanlarının seçilme hakkına yönelik herhangi bir kısıtlama getirmemiştir. Dolayısıyla, söz konusu gerekçeyle kayyım atanarak, Anayasanın 38. Maddesi’nde güvence altına alınan kesinleşmiş mahkeme kararı ile hüküm giymedikçe kimsenin suçlanamayacağı kuralı, yani masumiyet karinesinden faydalanma hakkı açıkça ihlal edilmiştir.
26. YSK tarafından aday olmalarına hiçbir engel olmadığı belirtilen, seçmenler gözünde seçilebilir kılınan ve akabinde halk oylaması ile seçilen belediye eş başkanlarına ve seçmenlerine kazanılmış bir hak verir. Siirt Belediye Eş başkanının somut gerekçeler olmaksızın görevden alınması, güvence altına alınmış hakların ihlal edilmesidir.

27. Siirt Belediyesi Eş Başkanları yukarıda belirttiğimiz nedenlerle; Anayasa'nın 127'inci maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 47'inci maddesi gerekçe gösterilerek geçici bir tedbir olarak İçişleri Bakanlığı'na görevden uzaklaştırılmıştır. 5393 sayılı Belediye Kanununun 45 ve 46'ıncı maddeleri uyarınca Siirt Valisi; Siirt Belediye Başkan Vekili olarak görevlendirilmiştir.
28. Söz konusu görevden uzaklaştırma ve yeni görevlendirme yapılmasına dayanak olduğu belirtilen yasa maddelerinde (Anayasa 127 ve 5393 Sayılı Belediye Kanununun 45, 46 ve 47. maddeleri) belirtilen yöntemlere aykırı işlem tesis edilmiştir. Nitekim yukarıda da detaylı olarak izah ettiğimiz üzere 5393 sayılı Kanun'un 45. maddesine göre yeni görev yapacak belediye başkanının, belediye meclisince seçilmesi gerekirken, bu usul ve yasaya uyulmayarak Bakanlık tarafından görevlendirme gerçekleştirilmiştir.
29. Siirt belediyesine kayyım atanmasıyla birlikte, kayyımların belediye meclislerini fiilen fesih etmeleri sonucunda, yerel karar alma organları olan belediye meclisleri işlevsizleştirilmiş, 31 Belediye meclis üyesinin iradeleri de gasp edilmiştir.
30. Seçme ve seçilme hakkına yönelik bu açık müdahale, anti demokratik bir tutum olup demokratik bir sistemde kabulü mümkün değildir. Nitekim Avrupa Konseyi'ne bağlı Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinin Türkiye'de hükümetin belediyelere atadığı kayyımların uluslararası hukuka aykırı olduğuna dair 23 Mart 2022 tarihli kararı bulunmaktadır.
31. Kayyım atamalarıyla 2024 Yerel Seçimlerinde oy hakkı bulunan 107.821 seçmeninde seçme hakkı ihlal edilmiştir.
32. Siirt Belediye başkanıyla ilgili kesinleşmiş bir yargı kararı olmamasına rağmen yapılan kayyım uygulamasıyla Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nın birçok maddesi ihlal edilmiştir.
33. Kayyım ataması sonrası yukarıda da belirttiğimiz illerde tüm yurttaşlar için anayasal bir hak olan barışçıl toplantı ve gösteri yapma hakkını tüm kentte yasaklama kararı almıştır. Bir süre gün boyunca eylem-etkinlik yasağı kapsamında siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin ve yurttaşların barışçıl protesto, basın açıklaması, gösteri ve yürüyüş amaçlı kamusal alana çıkmalarına zorluk çıkarılmıştır.

34. Anayasa madde 34' te düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkanını korumayı amaçlar. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde elzem olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır. Bu kapsamda, kendine özgü özerk işlevine ve uygulama alanına rağmen, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir ve dolayısıyla ifade özgürlüğünün siyasi ve kamu yararını ilgilendiren konularda sınırlandırılmasının daha dar kapsamda olması, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının uygulamasında da gözetilmelidir. Aynı zamanda çoğulculuk, hoşgörü ve başkalarının düşünce ve inançlarına saygı duymak demokratik toplumun vazgeçilmez özelliklerinden biri olduğu gibi, muhalif fikirlerin, çoğunluğun fikirleri nazarında kışkırtıcı veya rahatsız edici olması durumunda dahi korunarak güvence altına alınması çoğulculuğun, açık fikirliliğin, hoşgörünün ve demokratik bir toplumun gerekliliğidir. Bu ilkelere bakıldığında Urfa'da gösteri ve yürüyüş hakkı ile bağlantılı olarak ifade özgürlüğünün kolektif bir şekilde kullanılması, özellikle muhalif kesimler açısından imkânsız hale gelmiştir. Gösteri ve yürüyüşlere katılanlar, şiddete uğramanın yanı sıra, soruşturma ve kovuşturmayaya uğramaları, tutuklanmaları ve cezalandırılmaları riski ile karşı karşıyadır.
35. Yurttaşların kendi kişisel iradesi veya üyesi/sempatizanı olduğu yasal kurumlar tarafından yapılan çağrılar sonrası düzenlemiş/katılmış olduğu toplantı ve gösteri yürüyüşlerini, yasadışı örgütlerin tüm toplum kesimlerine yönelik genel ve soyut çağrılarının olduğundan bahisle soruşturma açılmıştır. Yapılan toplantı gösteri yürüyüşünü örgüt çağrısı yapıldığından dolayı soruşturma açılması toplantı gösteri yürüyüşü hakkı ve ifade özgürlüğü hakkını ağır ceza konusu haline getirmekte, yurttaşların toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanmaktan korkmalarına, caymalarına sebep olmaktadır.
36. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında kamu otoritelerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının sınırlandırılmasında belirli bir takdir marjına sahip olduklarından kuşku yoktur. Ancak bu uygulamada bu takdir payının, Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca "Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine" aykırı olarak kullanılmadığı, daha çok hakkı sınırlayan ve özünü ortadan kaldıran bir yorum ve uygulamaya gittiği gözlemlenmiştir.
37. Kayyım sürecinde toplantı ve gösteri yürüyüş hakkını kullanan 6 yurttaş gözaltına alındı. Bu hakkı kullananların gözaltı tehlikesiyle karşı karşıya kalması bile hakkın ihlaline yol açmaktadır.
38. Toplantı Gösteri Yürüyüşü hakkını kullandığı için tutuklanan tüm yurttaşlar serbest bırakılmalıdır. Söz konusu yurttaşlar için Toplantı Gösteri Yürüyüşü Hakkının tüm güvenceleri sağlanmalıdır.

1. ÖNERİLER

1. Seçilmiş belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılması, yerine Bakanlık tarafından belirlenen kayyımların getirilmesi, belediye meclisinin toplanmayarak fiilen feshedilmiş olması, yukarıda izah ettiğimiz mevzuat hükümlerinden de anlaşılacağı üzere OHAL döneminde 15/08/2016 tarihli 674 Sayılı KHK' nın 38. Maddesi ile getirilen hükümlerinin değiştirilerek halk iradesinin esas alınması gerekmektedir.
2. Anayasa Madde127/4'te seçimle belirlenen mahalli idare organlarının organlık vasıflarıyla ilgili İçişleri Bakanı'na istisnai ve sınırlı bir yetkinin düzenlenerek yerel yönetimlerin güçlendirilmesi elzemedir.
3. Siirt Belediye başkanı görevden alınmış olsa da seçmen iradesini yansıtacak bir biçimde belediye meclisi tarafından seçim yapılması gerekir. Anayasa'nın yerinden yönetim ilkesi dikkate alınarak kayyım atanan belediyelerde Belediye Meclisinin toplanması için adımlar atılmalıdır.
4. Seçilme hakkı, seçildikten sonra Belediye Başkanı ve Encümen olarak görevlerini ifa etme hakkını da ihtiva etmektedir. Siirt'teki Seçmenlerinin serbest iradelerinin korunması için gerekli adımlar atılmalıdır.
5. Gerek bu hükümlerin bir olağanüstü dönem KHK'sı ile getirilmiş olması gerekse de kanunun bu hükümler getirilmeden önceki halinde belirtilen belediye meclisi içinden geçici bir başkan ve vekilinin seçilebileceğine yönelik hüküm getirilerek seçme ve seçilme hakkının etkin ve etkili kullanılması sağlanmalıdır.
6. Kayyım atama işlemleri ile güvenilirliği zedeleyen seçme ve seçilme hakkının toplum nezdinde inandırıcılığını ve güvenilirliği için gerekli adımlar atılmalıdır.
7. Belediyelere kayyım atanması sonucu yerine belirlenecek olan belediye başkanın "belediyenin karar organı olan" belediye meclis tarafından belirlenmesi için gerekli işlemler ivedilikle yapılmalıdır.
8. Hakkında soruşturma ya da kesinleşmemiş bir karar bulunması, bir kişinin suçlu olarak görülmesi için yeterli olmayıp masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı kapsamında açıklama ve işlemlerin yapılması için önlem alınmalıdır.
9. Türkiye'de özellikle Kürt yurttaşların seçim dönemlerinden sonra seçtikleri belediye başkanları ve milletvekillerine karşı ayrımcı, ötekileştirici ve demokratik siyaseti ortadan kaldıran Devlet pratikleri gözlemlenmiştir.
10. Siirt Belediye Eş Başkanın hukuksal durumu hakkında 31 Mart Yerel Yönetim Seçimleri öncesinde de Yüksek Seçim Kurulu (YSK) değerlendirmesi dikkate alınarak süreç ilerletilmelidir.
11. AİHM içtihatları açısından, gerçek bir demokratik sistem adına, 1'inci Protokol'ün 3. Maddesi ile güvence altına alınan haklardan seçme ve seçilme hakkına eklenen "meşru beklenti ilkesi" de dikkate alınarak gerekli adımlar ivedilikle atılmalıdır.

12. DEM Partiden Siirt Belediye Eş Başkanlığı görevine seçilen belediye eş başkanlarının lekelenmeme hakkı dikkate alınarak görevine iade edilmesi için ivedilikle hareket edilmelidir.
13. İçişleri Bakanlığının resmi paylaşımında “masumiyet karinesini” ihlal edilmesi dikkate alınarak soruşturma başlatılmalıdır.
14. Siirt Belediye Eş Başkanı hakkında yukarıda belirttiğimiz nedenlerle; Anayasa'nın 127'inci maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 47'inci maddesi gerekçe gösterilerek geçici bir tedbir olarak İçişleri Bakanlığı'na görevden uzaklaştırılmıştır. 5393 sayılı Kanun' un 45. maddesine göre yeni görev yapacak belediye başkanının, belediye meclisince seçilmesi için usul ve yasa işletilmelidir.
15. Siirt Belediyesine kayyım atanmasıyla, bütün seçilmiş belediye meclis üyelerinin iradeleri gasp edilmiştir. Belediye meclisleri belediyenin karar organları olduğu dikkate alınarak; söz konusu işlem geri alınmalıdır.
16. Kanuna göre iki ayda bir düzenli olarak belediye başkanlarının durumu incelenerek karar verilir. Söz konusu incelemenin kamuoyuna şekilde yapılarak açıklanması gerekir. İç işleri bakanlığı bu konuda yapacağı işlemleri ivedilikle
17. Kayyım atanan Siirt'te tüm yurttaşlar için anayasal bir hak olan barışçıl toplantı ve gösteri yapma hakkını, tüm kentte bir süre boyunca yasaklama kararı alınmıştır. Bu karar geri alınmalıdır. Şehirde siyasal olayların dikkate alınarak kategorik yasaklama kararı verilmesi anayasaya aykırıdır. Valilik şehrini durumunu dikkate alarak barışçıl gösteri yürüyüşünün yapılması için ivedilikle önlem almalıdır.
18. Yaşanan hak ihlallerinde idareciler, personel, denetim yetkisini yerine getirmeyen idari ve adli kurumlar sorumluluk sahibidir. Bu sebeple tüm kamu birimlerin her kademesinin, denetim yetkisi bulunan idari kurumların ve yargı makamlarının, yine ilgili Bakanlıkların; ulusal ve uluslararası mevzuattan doğan sorumluluklarını yerine getirmelerini sorunları ivedilikle çözmelerini talep ediyoruz.
19. Kamu makamlarını derhal bu müdahaleden vazgeçmeye ve seçilmiş belediye başkanlarını göreve iade etmeye, insan hakları ve demokrasi değerlerinden yana işlemler yapmaya davet ediyoruz.
20. Kayyım Atamalarından Vazgeçilmeli, Halkın ve Belediye Meclislerinin İradesi Esas Olmalıdır.
21. Seçme ve Seçilme hakkının özünü zedeleyen OHAL düzenlemelerinin tümüyle iptal edilmesini, görevden uzaklaştırmanın hukuken meşru kabul edilebileceği durumlarda başkan veya başkan vekili belirleme yetkisinin halkın iradesinin temsil edildiği seçilmiş belediye meclisine iade edilmesi gerektiğini vurgularız.
22. Belediye başkanlarının, haklarında kesinleşmiş adil bir yargı kararı olmamasına rağmen, sistematik şekilde görevden alınması işlemlerine son verilmesi gerektiğini ifade ediyoruz.

23. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve demokrasiye katılımı için Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı dikkate alınarak yerel yönetimler hakkında mevzuat düzenlenmesi yapılması elzemdir.
24. Siirt Belediyesi Eş Başkanı Sofya Alağaç ve Mehmet Kaysı için gerekli adımlar atılarak derhal görevlerine iade edilmelidir.
25. Özgürlük İçin Hukukçular Derneği olarak belirtmek isteriz ki; kayyım atamalarıyla başlanılan anti-demokratik süreç, Yerinden Yönetim İlkesi ve Özerk Mahalli İdare Rejimine Aykırılıklar, Masumiyet Karinesin İhlali ve Toplantı Gösteri Yürüyüş Hakkına müdahale ile daha da ileriye taşınmıştır. Demokrasiye inanan, evrensel ve insancıl hukuk değerlerini savunan, halkın iradesine saygı duyan insan hakları savunucuları olarak kayyım uygulamalarına karşı olduğumuzu belirterek, bu baskıcı ve antidemokratik politikalarından vazgeçmeye, işkence ve kötü muamelede bulunan kolluk hakkında soruşturma açılmasını, Venedik Raporu ve Avrupa Parlamentosu Görüşleri doğrultusunda adımlar atmaya ve Kürt meselesinin barışçıl ve demokratik çözümü yönünden tarafları sorumluluk almaya çağırıyoruz.